

Ewaluacja produktu finalnego projektu innowacyjnego testującego pn. „FABER – Rzemiosło motorem tworzenia zawodów kreatywnych”

RAPORT KOŃCOWY

Kraków, kwiecień 2013

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

**MIASTO
STOŁECZNE
WARSZAWA**

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Badanie współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego
w ramach projektu „FABER – Rzemiosło motorem tworzenia zawodów kreatywnych”

Evaluacja produktu finalnego projektu innowacyjnego testującego pn.
„FABER – Rzemiosło motorem tworzenia zawodów kreatywnych”

RAPORT KOŃCOWY

Zamawiający:

MIASTO STOŁECZNE WARSZAWA
ul. Plac Bankowy 3/5
00-950 Warszawa
www.um.warszawa.pl

Wykonawca:

SACADA Management&Research
ul. Królowej Jadwigi 133/4, 30-212 Kraków
NIP: 5130010548
katarzyna.palko@sacada.pl

MIASTO
STOŁECZNE
WARSZAWA

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Spis treści

Spis treści.....	3
Wprowadzenie	4
Opis przedmiotu ewaluacji.....	5
Cel badania	5
Zakres badania.....	5
Kryteria i pytanie ewaluacyjne	5
Metody i techniki badawcze.....	6
Desk Research	6
Indywidualne wywiady pogłębione (IDI – Individual In-Depth Interviews).....	7
Zogniskowane wywiady pogłębione (FGI - Focus Group Interview)	7
Badanie ankietowe	7
Kreatywność w rzemiośle artystycznym	9
Opis produktu finalnego.....	10
Opis wyników ewaluacji, ich analiza i interpretacja.....	13
Wnioski i rekomendacje	43
Załączniki	52

Wprowadzenie

Niniejszy raport został przygotowany przez firmę SACADA Management&Research na zlecenie m. st. Warszawy w ramach badania ewaluacyjnego produktu finalnego projektu innowacyjnego testującego pn. „FABER – Rzemiosło motorem tworzenia zawodów kreatywnych” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

Raport zawiera część opisującą zastosowaną metodologię i informacje na temat przebiegu badania. Zasadniczą część raportu stanowi rozdział prezentujący wyniki analizy zebranego materiału empirycznego. Merytoryczną część raportu zamyka etap prezentujący wnioski i rekomendacje dotyczące produktu finalnego, w tym jego ewentualnych zmian i modyfikacji. Całość raportu zamykają załączniki dotyczące wykorzystanych narzędzi badawczych.

Rzemiosło artystyczne, określane również jako sztuka użytkowa, zgodnie z przyjętą w projekcie definicją¹, zajmuje się wytwarzaniem przedmiotów użytkowo-dekoracyjnych o wysokich walorach estetycznych.

Celem projektu jest modernizacja oferty kształcenia zawodowego w rzemiośle artystycznym prowadzonego przez rzemieślników – pracodawców w powiązaniu z potrzebami warszawskiego rynku pracy.

Produktem finalnym, będącym przedmiotem upowszechniania i włączania do polityki jest opracowany **Program Szkolenia pt. „Akademia Rzemiosł Artystycznych”**, uwzględniający specyfikę warszawskiego rynku pracy.

Specyfiką projektów innowacyjnych testujących jest wypracowanie i upowszechnienie nowych sposobów rozwiązywania problemów mieszczących się w obszarach wsparcia Europejskiego Funduszu Społecznego oraz włączenie ich do głównego nurtu polityki/praktyki.

¹ Strategia Wdrażania Projektu Innowacyjnego Testującego „FABER – Rzemiosło motorem tworzenia zawodów kreatywnych”

Opis przedmiotu ewaluacji

Poniżej przedstawiono opis przedmiotu badania uwzględniający w szczególności cele badania, zakres badania, pytania badawcze, a także informacje nt. metodologii badania oraz przebiegu badania.

CEL BADANIA

Celem badania ewaluacyjnego jest:

**PRZEPROWADZENIE ANALIZY RZECZYWISTYCH EFEKTÓW TESTOWANIA
PRODUKTU FINALNEGO ORAZ SFORMUŁOWANIE REKOMENDACJI
DOTYCZĄCYCH EWENTUALNEJ MODYFIKACJI PRODUKTU FINALNEGO**

ZAKRES BADANIA

Zakres przedmiotowy badania obejmuje projekt innowacyjny testujący pn. „FABER – Rzemiosło motorem tworzenia zawodów kreatywnych” współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego na przestrzeni 2011-2013 roku oraz ocenę efektów osiągniętych w ramach projektu.

Zakres podmiotowy badania obejmuje podmioty uczestniczące w projekcie jako:

- **odbiorcy projektu**, tj. rzemieślnicy kształcący w rzemiośle artystycznym, uczniowie i słuchacze szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie w rzemiośle artystycznym oraz pokrewnych dziedzinach o potencjale artystycznym;
- **użytkownicy** – podmioty, które mogą realizować wypracowany program kształcenia po zakończeniu projektu, tj. Ogólnopolski Cech Rzemieślników Artystów, szkoły zawodowe i inne placówki oświatowe prowadzące kształcenie w rzemiośle artystycznym oraz pokrewnych dziedzinach o potencjale artystycznym;
- **decydenci projektu** – podmioty, których działalność ma wpływ na obszar kształcenia zawodowego, rzemiosła artystycznego i edukację artystyczną, tj. Biuro Edukacji Urzędu m. st. Warszawy.

Zakres przestrzenny badania obejmuje obszar m.st. Warszawy.

Zakres czasowy badania obejmuje wrzesień – grudzień 2012 r.

KRYTERIA I PYTANIE EWALUACYJNE

Badanie miało dostarczyć informacji pozwalających na udzielenie odpowiedzi na następujące pytania badawcze, dostosowane do wybranych kryteriów ewaluacyjnych:

Lp.	KRYTERIUM EWALUACJI	PYTANIE EWALUACYJNE
1.	Trafność	1. Czy i w jakim stopniu produkt odpowiada na realne potrzeby użytkowników/odbiorców? 2. W jakim stopniu wdrażany produkt odpowiada ważnym potrzebom i problemom funkcjonowania rzemiosła artystycznego na rynku? 3. Czy cele i założone metody we wdrażanym produkcie są adekwatne do problemów, które produkt ma rozwiązać?
2.	Efektywność	1. Czy wypracowany produkt przynosi zakładane efekty w doniesieniu do poniesionych nakładów (finansowych, czasowych, ludzkich)? 2. W jakim stopniu proponowana innowacja jest lepsza od istniejących rozwiązań, bardziej atrakcyjna i efektywna?
3.	Skuteczność	1. Czy produkt przynosi zakładane korzyści dla grup docelowych? 2. Czy produkt jest skuteczny? Co wpływa na jego skuteczność – czy są to metody pracy, dobór grup docelowych, organizacja procesu wsparcia czy inne czynniki? 3. Czy możliwe jest zwiększenie skuteczności proponowanych metod i pod jakimi warunkami? 4. Jak można ocenić stopień, w jakim zakładane działania odnośnie wdrażania produktu skoordynowane zostały ze sposobem ich realizacji? 5. Z jakim powodzeniem zrekrutowane zostały osoby do testowania produktu? 6. Jakie czynniki stanowią barierę skuteczności we wdrażaniu produktu?
4.	Użyteczność	1. Jak oceniana jest przydatność testowanego produktu? 2. Czy i jakie różnice występują pomiędzy grupami docelowymi pod względem oceny przydatności wypracowanego produktu? 3. Czy osiągnięte efekty produktu będą przekładać się na podniesienie potencjału grup docelowych?
5.	Trwałość	1. Czy i w jakim stopniu prawdopodobne jest funkcjonowanie produktu po zakończeniu projektu? 2. Jaki jest potencjał produktu w dłuższej perspektywie czasowej? 3. Czy zasadne jest podejmowanie działań upowszechniających i włączających?

METODY I TECHNIKI BADAWCZE

W ramach badania zastosowane zostały następujące techniki badawcze:

- 1) desk research, w tym analiza dokumentacji projektowej,
- 2) indywidualne wywiady pogłębione (IDI),
- 3) zogniskowane wywiady grupowe (FGI),
- 4) badanie ankietowe.

Desk Research

Analiza desk research przeprowadzona została dwutorowo. Z jednej strony przedmiotem analizy były materiały projektowe przekazane przez Zamawiającego. W tym przypadku dobór miał

charakter zupełny – analizą została objęta całość otrzymanej przez Wykonawcę dokumentacji, w tym wniosek o dofinansowanie projektu, raporty wypracowane w ramach projektu i inne.

Drugi wymiar analizy desk research obejmował dokumenty zewnętrzne. W tym przypadku dobór miał charakter celowy i uwzględniał te dokumenty, których zawartość merytoryczna i zakres tematyczny odpowiadały tematyce i celom badania. Wykonawca wykorzystał następujące dokumenty i opracowania:

- akty normatywne w zakresie szkolnictwa zawodowego,
- dokumenty związane z zakresem modernizacji kształcenia zawodowego,
- programy i projekty służące rozwojowi przemysłów kreatywnych,

Indywidualne wywiady pogłębione (IDI – Individual In-Depth Interviews)

W ramach niniejszego badania technika indywidualnych wywiadów pogłębionych - IDI została zastosowana w odniesieniu do następujących kategorii respondentów:

- (1) **użytkowników** – przedstawicieli podmiotów, które mogą realizować wypracowany program kształcenia po zakończeniu projektu, tj. Ogólnopolski Cech Rzemieślników Artystów, szkoły zawodowe i inne placówki oświatowe prowadzący kształcenie w rzemiośle artystycznym - zostały przeprowadzone 2 wywiady pogłębione.
- (2) **realizatorów projektu:** Lidera – m.st. Warszawa oraz Partnera projektu - Ogólnopolski Cech Rzemieślników Artystów

Zogniskowane wywiady pogłębione (FGI - Focus Group Interview)

W ramach ewaluacji został zrealizowany Zogniskowany Wywiad Grupowy, w ramach którego wzięli udział odbiorcy projektu czyli rzemieślnicy kształcący w rzemiośle artystycznym, uczniowie i słuchacze szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie w rzemiośle artystycznym oraz pokrewnych dziedzinach o potencjale artystycznym. Zogniskowany wywiad został przeprowadzony na grupie 6 osób.

Badanie ankietowe

W ramach niniejszego badania dokonana została również analiza wyników badania ankietowego przeprowadzonego wśród odbiorców szkolenia. Kwestionariusze zostały sporządzone przez Zamawiającego i wręczane były uczestnikom szkolenia po jego zakończeniu (IV kw. 2012r.) – łącznie kwestionariusze ankiet wypełniło 13 respondentów.

Opis przebiegu badania ewaluacyjnego i ograniczeń (problemów) napotkanych w toku jego realizacji

Zastosowana metodologia przeprowadzenia ewaluacji ściśle wynika z założenia, że zasadniczym celem badania jest przeprowadzenie analizy rzeczywistych wyników testowania produktu finalnego oraz sformułowanie rekomendacji dotyczących ewentualnej modyfikacji produktu finalnego.

Logika ewaluacji wymagała rozpoczęcia działań od zapoznania się ze Strategią Wdrażania Projektu Innowacyjnego Testującego jakim jest „FABER – Rzemiosło motorem tworzenia zawodów kreatywnych”. Ewaluacja realizowana była dwuetapowo. W pierwszym etapie prac, który można określić jako przygotowawczy zostały poddane analizie materiały zgromadzone przez Lidera Projektu. Należały do nich m.in. Strategia Wdrażania Projektu Innowacyjno Testującego, badania i analizy przeprowadzone w ramach projektu, tj. badanie funkcjonowania rzemiosła artystycznego i potencjału jego rozwoju (Grupa IQS, kwiecień 2011 r.), badanie stopnia zainteresowania warszawiaków rzemiosłem artystycznym, poznanie opinii o nim oraz oszacowanie popytu

na jego wyroby (ARC Rynek i Opinia, sierpień 2011 r.) oraz badanie dotyczące kształcenia w rzemiośle i jego powiązań z rynkiem pracy (ARC Rynek i Opinia, sierpień/wrzesień 2011 r.). Przeanalizowano również wniosek o dofinansowanie projektu, a także ustawę w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach z dnia 1.09.2012 r.

Otrzymany materiał wyjściowy został poddany analizie i na jej podstawie został opracowany raport metodologiczny wraz z narzędziami badawczymi.

Kolejnym etapem realizacji ewaluacji było przeprowadzenie badań terenowych. Zaplanowane w tej części działania objęły kolejno: Indywidualne Wywiady Pogłębione (IDI) z przedstawicielami odpowiednich instytucji wytypowanych do badania oraz Zogniskowany Wywiad Grupowy (FGI) z odbiorcami projektu.

Jednakże na tym etapie, zanim doszło do organizacji badań pierwotnych, napotkano problem z udostępnieniem ewaluatorowi przez Instytucję Pośredniczącą II stopnia danych osobowych respondentów wytypowanych do badania. Problem polegał na wydłużonym czasie oczekiwania na wyrażenie przez Instytucję Pośredniczącą II stopnia zgody na powierzenie przez Beneficjenta projektu przetwarzania danych osobowych uczestników projektu ewaluatorowi. Opóźniło to ostatecznie termin realizacji badania o 4 tygodnie. Konieczne było podpisanie aneksu do umowy z ewaluatorem wydłużającego termin realizacji zamówienia.

Realizacja projektu odbywała się w oparciu o zasady gwarantujące wysoką wiarygodność danych oraz pozwalające sformułować szczegółowe wnioski i rekomendacje z zachowaniem odpowiedniego poziomu obiektywności.

1. *Różnicowanie metod badawczych* – zastosowanie różnych technik zbierania danych wynikało z jednej strony z zakresu pytań ewaluacyjnych, z drugiej zaś dawało gwarancję otrzymania wysokiej jakości danych. Jednym ze sposobów realizacji tego założenia było połączenie metod ilościowych (badanie ankietowe) z metodami jakościowymi (IDI, FGI).
2. *Różnicowanie źródeł danych* – wykorzystanie danych pierwotnych (zgromadzonych bezpośrednio w ramach prowadzonej ewaluacji) oraz danych wtórnych jak np. dokumentów, danych statystycznych, wcześniejszych badań, itd.
3. *Różnicowanie narzędzi badawczych* – stanowi konsekwencję zróżnicowania metod badawczych i źródeł danych. W przypadku niniejszego badania ewaluacyjnego wykorzystano m.in. narzędzia analizy dokumentów, scenariusze do wywiadów indywidualnych, jak i scenariusz do grupowego wywiadu zogniskowanego oraz kwestionariusze do badań ilościowych – sporządzone przez Zamawiającego.
4. *Uspójnianie wyników* – na etapie analizy danych zastosowano metody umożliwiające agregację danych pochodzących z różnych źródeł. Dane uzyskane za pomocą różnych metod badawczych uzupełniają się nawzajem, a ich wykorzystanie pozwala na kontrolę spójności i logiki otrzymywanych wyników.
5. *Triangulacja danych* – zakładane cel ewaluacji i zakres pytań ewaluacyjnych wymagały by triangulacja odbywała się na poziomie metod zbierania danych (metody ilościowe i jakościowe) oraz na poziomie doboru próby badawczej (próba obejmowała przedstawicieli poszczególnych grup docelowych zaangażowanych w realizację programu).

Kreatywność w rzemiośle artystycznym

Wyobraźnia jest początkiem kreacji. Wyobrażasz sobie, czego pragniesz, chcesz mieć to, co sobie wyobraziłeś, aż wkońcu stwarzasz to, czego chcesz.

George Bernard Shaw, pisarz

Rzemiosło artystyczne wpisuje się w tak zwaną branżę przemysłów kreatywnych. Kreatywność – według słownikowej definicji – polega na wykorzystywaniu ludzkiej wyobraźni do tworzenia czegoś nowego i oryginalnego.²

W Strategii Wdrażania Projektu Innowacyjnego Testującego „FABER – Rzemiosło motorem tworzenia zawodów kreatywnych” rzemiosło zostało zdefiniowane jako wytwarzanie przedmiotów użytkowo-dekoracyjnych o wysokich walorach estetycznych. Są to przedmioty wykonywane w warsztatach rzemieślniczych, z najlepszych materiałów (szlachetne metale, emalie, szkło witrażowe, kryształy, skóry, etc), z użyciem tradycyjnych, przeważnie ręcznych, metod przez najlepszych mistrzów rzemiosła (profesjonalistów, posiadających wiedzę, technikę i rozległą praktykę w swojej specjalności, prowadzących działalność gospodarczą), w pojedynczych egzemplarzach lub w małych seriach często na indywidualne zamówienia. Jednak w odróżnieniu od pozostałych wytworów rzemieślniczych, wartość produktów rzemiosła artystycznego tkwi głównie w ich kunszcie artystycznym i unikalności, oryginalnym autorskim pomysłem, realizowanym od projektu do wykonania. Z uwagi na powyższe kryteria ceny przedmiotów użytkowych (np. meble, serwisy stołowe, torebki), wytwarzanych przez rzemieślników artystów osiągają poziom znacznie wyższy od zwykłych, fabrycznych wyrobów. To sprawia, że produkty rzemiosła artystycznego, jako dobra trudno dostępne i wartościowe, obecnie funkcjonują przede wszystkim na rynku towarów luksusowych.

W raporcie z badania wykonanego w ramach projektu³, określono trzy **grupy cech wyróżniających rzemiosło artystyczne spośród innych zawodów rzemieślniczych**. Są to cechy związane z:

- osobą rzemieślnika-artysty, takie jak: zdolności artystyczne, pasja, wyobraźnia, wyrażanie siebie, wizja, umiejętności i smak;
- produktem, tj: unikalność, artyzm, wysoka cena, ograniczona liczba, wysoka trudność wykonania, wymóg precyzji oraz
- charakterem pracy, tj: pracowitość, duży nakład pracy ręcznej, długi czas wykonania, brak szablonów, małe użycie maszyn, „sezonowość”, wymóg stałego doskonalenia, tradycja rodzinna, nawiązania do średniowiecznych metod.

² www.sjp.pwn.pl

³ Grupa IQS, 2011, Raport z badania wykonanego w ramach projektu „Faber – rzemiosło motorem tworzenia zawodów kreatywnych” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego przygotowany dla Miasta st. Warszawy.

Opis produktu finalnego

Opis testowania Produktu Finalnego⁴:

Wstępna wersja produktu finalnego (Program Szkolenia „Akademia Rzemiosł Artystycznych”) została opracowana przez Grupę roboczą ds. opracowania produktu finalnego w I etapie realizacji projektu innowacyjnego, tj. przygotowanie. W II etapie realizacji projektu innowacyjnego – wdrożenie przetestowano produkt finalny. Testowanie polegało na przeprowadzeniu szkolenia w oparciu o wypracowany w ramach projektu Program Szkolenia. Szkolenie dedykowane 25 osobom przedstawicielom grupy docelowej – odbiorców (ostatecznie w szkoleniu wzięło udział 15 odbiorców) zostało zorganizowane w Warszawie w okresie wrzesień – grudzień 2012 r. Organizacja szkolenia obejmowała następujące elementy:

- a. rekrutację uczestników;
- b. rekrutację kadry;
- c. wybór lokalizacji szkolenia,
- d. realizację szkolenia.

Grupy docelowe

Wśród odbiorców produktu znalazły się dwie grupy:

1. rzemieślnicy kształcący w rzemiośle artystycznym, którzy chcą podnieść swoje kwalifikacje;
2. uczniowie i słuchacze szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie w rzemiośle oraz w pokrewnych dziedzinach o potencjale artystycznym.

W toku prac grupy roboczej opracowano podział treści szkolenia na dwa bloki tematyczne: blok I – teoretyczny i blok II – praktyczny.

W ramach bloku teoretycznego wyodrębniono elementy wspólne szkolenia oraz uwzględniono dwa moduły zainteresowań: zajęcia związane z kreacją wizerunku człowieka oraz zajęcia związane z kreacją otoczenia człowieka. Ze względu na brak zainteresowania wśród uczestników szkolenia zajęciami sprofilowanymi na zagadnienia związane z kreowaniem otoczenia człowieka nie zostały one zrealizowane. Wszyscy uczestnicy szkolenia uczęszczali na zajęcia w grupie 1.

⁴ Strategia Wdrażania Projektu Innowacyjnego Testującego „FABER – Rzemiosło motorem tworzenia zawodów kreatywnych”

BLOK 1. – zajęcia teoretyczne obejmujące 152 h/uczestnika⁵

I. HISTORIA SZTUKI I RZEMIOSŁA (48 h)

1. Historia sztuki – podstawowe informacje (od średniowiecza do współczesności) – 16 h
2. Historia rzemiosła artystycznego, w tym przykłady dobrych praktyk – 16 h
3. Historia mody – 16 h (grupa 1)
3. Historia dekoracji wnętrz – 16 h (grupa 2)

Kurs miał na celu przybliżenie uczestnikom podstaw historii sztuki i rzemiosła (od średniowiecza do współczesności, z uwzględnieniem dwóch wybranych branż rzemiosła) oraz zapoznanie uczestników z podstawową terminologią wykorzystywaną w tym obszarze, co dawało im przygotowanie do samodzielnego korzystania z fachowej literatury. Założeniem było uzupełnienie wiedzy uczestników o kontekst historyczny konieczny do podniesienia ich kompetencji jako rzemieślników artystów, jak również stanowiło to wstęp i podwaliny do kursu z konserwacji zabytków. Uzupełnieniem części ogólnej kursu były wykłady skupiające się na historii stylów w obszarze kreacji wizerunku człowieka (moda, trendy) oraz kreacji przestrzeni (architektura, wzornictwo).

II. KREACJA ARTYSTYCZNA (31 h)

1. Estetyka i kreacja – podstawy – 16 h
2. Kompozycja, Kolorystyka, Forma i przestrzeń – 15 h (grupa 1)
2. Kompozycja, Kolorystyka, Forma i przestrzeń – 15 h (grupa 2)

Kurs z zakresu kreacji artystycznej służył podniesieniu kompetencji artystycznych uczestników. Miał on na celu podniesienie wiedzy z zakresu estetyki, kolorystyki, kreacji artystycznej, kompozycji itp. Z uwagi na zróżnicowanie grupy odbiorców pod względem branż, zajęcia dotyczące kompozycji, kolorystyki oraz formy i przestrzeni zostały dostosowane do potrzeb obu grup zawodów.

III. KONSERWACJA ZABYTKÓW I OCHRONA DZIEDZICTWA (23 h)

1. Konserwacja ogólna: podstawy teoretyczne, metodyka - 8 h
2. Elementy ochrony dziedzictwa – legislacja - 6 h
3. Zagadnienia dot. konserwacji w obszarze kreacji wizerunku człowieka – 9 h (grupa 1)
3. Zagadnienia dot. konserwacji w obszarze kreacji otoczenia człowieka – 9 h (grupa 2)

Celem kursu konserwacji zabytków (obejmującego wiedzę ogólną oraz nowoczesne metody konserwacji) było dostarczenie odbiorcom wiedzy z zakresu podstawowej terminologii konserwatorskiej oraz warsztatu konserwatora zabytków, co miało pozytywnie wpłynąć na rozpowszechnienie współpracy rzemieślników z konserwatorami zabytków. W ramach tego kursu odbył się również wykład na temat podstawowych regulacji prawnych w obszarze ochrony dziedzictwa materialnego.

IV. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ Z ELEMENTAMI MARKETINGU (50 h)

1. „Marketing Mix” rzemiosła artystycznego – kompozycja marketingowa złożona z elementów, z pomocą których można oddziaływać na rynek – 23 h
 - a. definiowanie produktów, budowanie oferty i prezentacja produktu – z uwzględnieniem specyfiki produktów rzemiosła artystycznego
 - b. komunikacja z klientem i otoczeniem – klient indywidualny, instytucje, urzędy,

⁵ Zał. 1 do Strategii Wdrażania Projektu Innowacyjnego Testującego „FABER...”

- techniki negocjacyjne, sektor kreatywny, kooperacja
 - c. polityka cenowa, cena a wartość artystyczna, marka a cena itp.
 - d. promocja i PR – wykorzystanie specyficznych dla rzemiosła narzędzi; marketing szeptany, długotrwałe relacje z klientem, branżowe kanały promocji itp.
 - e. sieciowanie – współpraca pomiędzy rzemieślnikami, relacje uczeń- mistrz
 - f. e-marketing, promocja, dystrybucja, komunikacja
 - g. specyfika marki w rzemiośle – w tym budowanie marki w oparciu o tradycje rodzinne
2. Budowa strategii: definiowanie misji, priorytetów i celów operacyjnych, analizy strategiczne, strategie współpracy i rozwoju – 15 h
 3. Źródła finansowego rozwoju: biznesplan, usługi kredytowe i pożyczkowe, fundusze UE – 6 h
 4. Technologie informacyjne w przedsiębiorstwie – 6 h

Celem zajęć było przekazanie podstawowej wiedzy z zakresu koncepcji i narzędzi marketingowych oraz kształtowanie umiejętności ich zastosowania w praktyce gospodarczej. W ramach kursu nacisk położono na komunikację z klientem (zarówno indywidualnym jak i instytucjonalnym), budowanie oferty i marki (m.in. poprzez kontynuowanie tradycji rodzinnych), nowoczesne techniki marketingowe (e-marketing, technologie informacyjne w przedsiębiorstwie) itp. Zakładano, że kurs zaznajomi odbiorców z metodami i technikami nowoczesnego prowadzenia firmy, planowania strategicznego i pozyskiwania źródeł finansowych na rozwój działalności.

BLOK 2. – zajęcia praktyczne, na które przeznaczono 5 dni, podczas których zorganizowano 2 lokalne wizyty studyjne i 3 wizyty wyjazdowe.

- I. Wizyty studyjne w izbach rzemieślniczych
- II. Wizyty w pracowniach rzemieślniczych
- III. Lekcje muzealne i wizyty w pracowniach konserwacji zabytków

Blok 2 szkolenia miał charakter praktyczny i obejmował wizyty studyjne w izbach rzemieślniczych, pracowniach rzemieślniczych, muzeach, galeriach i pracowniach konserwatorskich. Na realizację bloku drugiego zaplanowano 5 dni. Wszystkie zajęcia praktyczne realizowane były w zorganizowanych grupach, pod merytoryczną opieką wykładowców, do których należał wybór miejsc i określenie czasu trwania wizyt i lekcji muzealnych (przykładowo, jednego dnia mogła zostać zrealizowana 2-godzinna lekcja muzealna, 2-godzinna wizyta w izbie rzemieślniczej i 3-godzinna wizyta w pracowni konserwatorskiej).

Celem wizyt w pracowniach i izbach rzemieślniczych było pogłębienie wiedzy praktycznej dotyczącej prowadzenia warsztatów rzemieślniczych, zapoznania się z nowoczesnymi i tradycyjnymi metodami wytwarzania przedmiotów nie tylko w swojej branży. Założeniem lekcji muzealnych było wzbogacenie wątku podnoszenia kompetencji artystycznych rzemieślników. Miały stanowić praktyczną ilustrację zagadnień omawianych w ramach zajęć z historii sztuki i rzemiosła oraz kreacji artystycznej. Zajęcia w pracowniach konserwatorskich z kolei przybliżyły beneficjantom pojęcie konserwacji zabytków w praktyce oraz pobudzały do nawiązywania współpracy z konserwatorami.

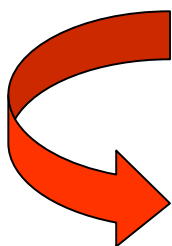
Wskaźniki rezultatów projektu odnoszące się do wypracowanego produktu:

1. Opracowanie Programu Szkolenia Akademia Rzemiosł Artystycznych.
2. Przeprowadzenie szkolenia na etapie testowania – 25 uczestników.
3. Pozytywna ocena szkolenia wśród minimum 60% uczestników w kontekście zakresu przekazywanej wiedzy, przydatności zdobytych umiejętności, oceny zwiększenia własnej konkurencyjności na rynku pracy.

Opis wyników ewaluacji, ich analiza i interpretacja

W niniejszej części raportu zostały przedstawione wyniki analizy danych zebranych w ramach zastosowania wybranych metod badawczych. Dla przejrzystości prezentacji wyników całość analizy uporządkowano według pytań ewaluacyjnych – w częściach poświęconych poszczególnym zagadnieniom badawczym uwzględniono materiał empiryczny zebrany z wykorzystaniem różnych technik badawczych.

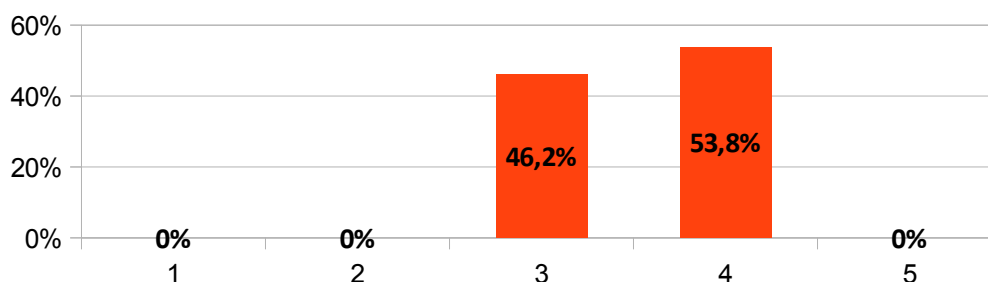
TRAFNOŚĆ I UŻYTECZNOŚĆ

- Czy i w jakim stopniu produkt odpowiada na realne potrzeby użytkowników/odbiorców?
- W jakim stopniu wdrażany produkt odpowiada ważnym potrzebom i problemom funkcjonowania rzemiosła artystycznego na rynku?
- Czy cele i założone metody we wdrażanym produkcie są adekwatne do problemów, które produkt ma rozwiązać?
- Jak oceniana jest przydatność testowanego produktu?
- Czy i jakie różnice występują pomiędzy grupami docelowymi pod względem oceny przydatności wypracowanego produktu?
- Czy osiągnięte efekty produktu będą przekładać się na podniesienie potencjału grup docelowych?

W kwestionariuszu ankiety zadano pytanie dotyczące ogólnej oceny szkolenia, które zostało przedstawione na 5-stopniowej skali Likerta, gdzie „1” oznaczało „bardzo słabe” a „5”- „bardzo dobre”. Respondenci wskazali tylko dwa punkty na skali – „3” i „4”. Ponad połowa ankietowanych (ok. 54%) oceniła szkolenie na „4” – czyli jako „dobre”, a ok. 46% badanych przyznało Programowi Szkolenia ocenę „3” – co możemy uznać, że miało ono średnią wartość dla użytkowników. Brak skrajanych opinii („1” i „5”) świadczy o tym, że respondenci byli raczej zgodni co do ogólnej oceny szkolenia. Potwierdza to również wielkość odchylenia standardowego od średniej, które wynosi zaledwie 0,519. Wyniki przedstawia wykres 1.

Wykres 1. Jak ogólnie ocenia Pan/i szkolenie?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ankiet zebranych przez Zamawiającego

Z kolei w tabeli 1 w analizie tego samego pytania możemy zauważyć, że bardziej przychylnie do całego Programu Szkolenia były nastawione osoby z wykształceniem gimnazjalnym – dwa razy więcej gimnazjalistów uznało szkolenie jako „dobre” niż jako „średnie”. Grupa osób z wykształceniem wyższym po równo oceniła wartość szkolenia na poziomie „średnim” i „dobrym”.

Tabela 1. Tabela krzyżowa: Jak ogólnie ocenia Pan/i szkolenie? * Wykształcenie

% z Ogółem		Wykształcenie			Ogółem
		gimnazjalne	ponadgimnazjalne	wyższe	
Jak ogólnie ocenia Pan/i szkolenie?	„3” - średnie	15,4%	7,7%	23,1%	46,2%
	„4” - dobre	30,8%	0,0%	23,1%	53,8%
Ogółem		46,2%	7,7%	46,2%	100,0%

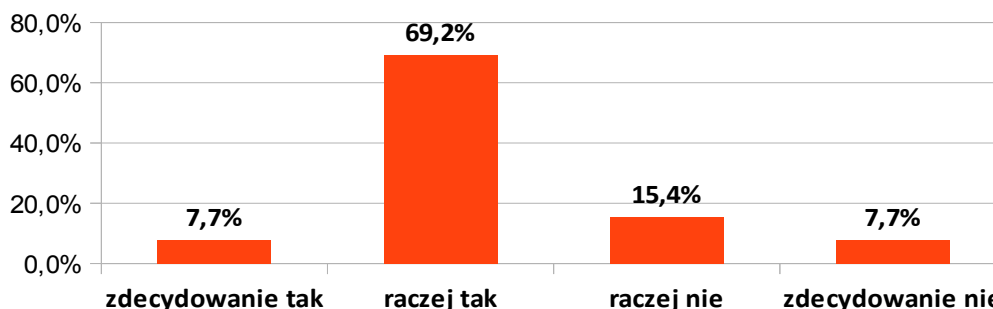
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ankiet zebranych przez Zamawiającego

W badaniu ankietowym zadano także pytanie „Czy Pani/a zdaniem dobór tematów szkolenia odpowiadał Pani/a potrzebom?”. Aż 69% respondentów uznała, że tematyka raczej odpowiadała ich potrzebom. Choć spora liczba ankietowanych – ok. 23%, opowiedziała się za „raczej nie” i „zdecydowanie nie” wobec doboru tematów szkolenia. Dane prezentuje wykres 2.

Wśród opinii wyrażonych w uzasadnieniu do pytania w przypadku zaznaczenia odpowiedzi „raczej nie” i „zdecydowanie nie”, pojawiały się m.in. następujące głosy:

- *Zajęcia opierały się głównie na tworzeniu biżuterii, ogólnej historii sztuki. Zajmując się fotografią większość tematów nie odpowiadała moim zainteresowaniom.*
- *Wolałabym konkretne dopasowanie do zainteresowań uczestników.*

Wykres 2. Czy Pana/i zdaniem dobór tematów szkolenia odpowiadał Pana/i potrzebom?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ankiet zebranych przez Zamawiającego

Największe rozbieżności w odpowiedzi na to pytanie wystąpiły w grupie osób z wykształceniem gimnazjalnym. Odpowiedź „raczej tak” zaznaczyło ok. 23% badanych gimnazjalistów. Natomiast w przypadku uczestników szkolenia z wykształceniem wyższym wszyscy wskazali na dopasowanie tematyki do swoich potrzeb - ok. 46% ankietowanych. Szczegółowe dane prezentuje tabela 2.

Tabela 2. Tabela krzyżowa: Czy Pana/i zdaniem dobór tematów szkolenia odpowiadał Pana/i potrzebom? * Wykształcenie

% z Ogółem		Wykształcenie			Ogółem
		gimnazjalne	ponadgimnazjalne	wyższe	
Czy Pana/i zdaniem dobór tematów szkolenia odpowiadał Pana/i potrzebom?	zdecydowanie tak	7,7%	0%	0%	7,7%
	raczej tak	23,1%	0%	46,2%	69,2%
	raczej nie	7,7%	7,7%	0%	15,4%
	zdecydowanie nie	7,7%	0%	0%	7,7%
Ogółem		46,2%	7,7%	46,2%	100,0%

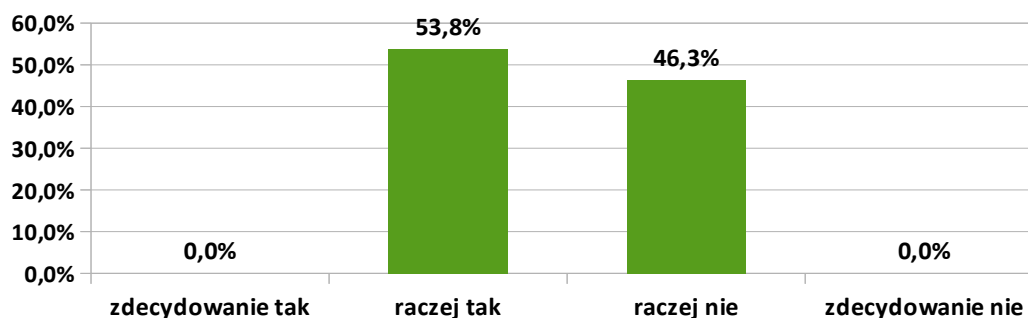
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ankiet zebranych przez Zamawiającego

W pytaniu dotyczącym czasu poświęconego poszczególnym tematom szkolenia, można zaobserwować dychotomię opinii w odpowiedziach ankietowanych. Brak zdecydowanych ocen, natomiast ok. 54% respondentów odpowiedziało „raczej tak” na pytanie czy czas poświęcony tematom był odpowiednio dobrany, a 46% ankietowanych uznało, że „raczej nie” wobec właściwego przyporządkowania godzin poszczególnym tematom. Dane prezentuje wykres 3.

Kolejne wypowiedzi ankietowanych, którzy wskazali na niewłaściwe dopasowanie czasu poświęconego poszczególnym szkoleniom, wskazują na różnorodność oczekiwań grupy:

- *Zbyt wiele czasu poświęcało się zajęciom z historii sztuki. Zbyt mało czasu przypadało np. na praktyczne aspekty konserwacji zabytków.*
- *Za mało zajęć praktycznych, za dużo teoretycznych.*
- *Zajęcia z konserwacji biżuterii mogły być organizowane częściej.*
- *Moim zdaniem powinno poświęcić się więcej czasu na zajęcia z historii mody.*
- *Za dużo marketingu, za mało historii sztuki, rzemiosła.*

Wykres 3. Czy czas poświęcony na poszczególne tematy był odpowiednio dobrany?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ankiet zebranych przez Zamawiającego

Jak można zaobserwować w tabeli 3, wykształcenie nie miało większego wpływu na wyrażane opinie badanych.

Tabela 3. Tabela krzyżowa: Czy czas poświęcony na poszczególne tematy był odpowiednio dobrany?* Wykształcenie

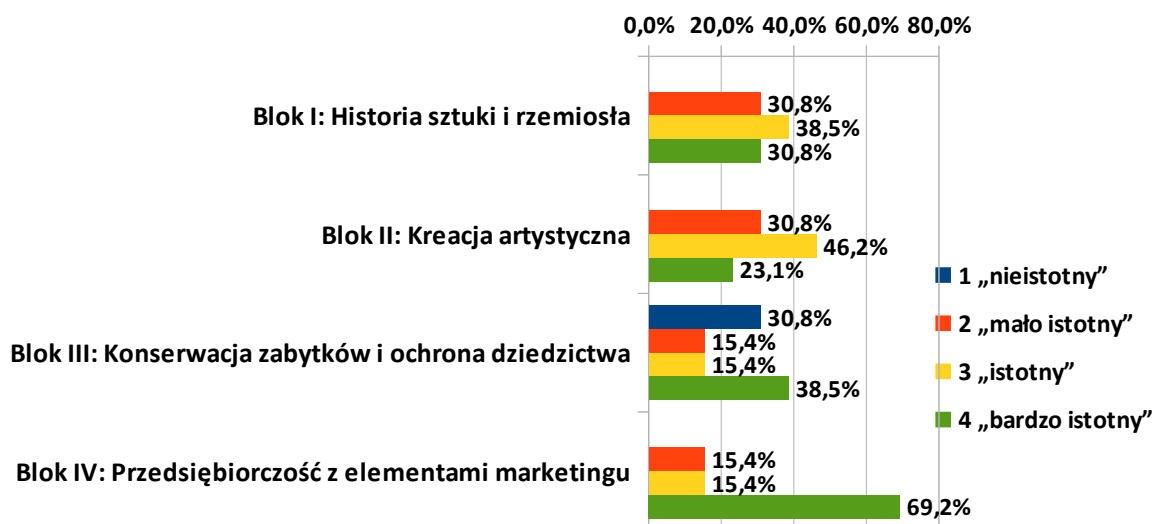
% z Ogółem		Wykształcenie			Ogółem
		gimnazjalne	ponadgimnazjalne	wyższe	
Czy czas poświęcony na poszczególne tematy był odpowiednio dobrany?	raczej tak	23,1%	0%	23,1%	53,8%
	raczej nie	23,1%	7,7%	23,1%	46,2%
Ogółem		46,2%	7,7%	46,2%	100,0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ankiet zebranych przez Zamawiającego

Wśród pytań w badaniu ankietowym, znalazły się także te poświęcone opinii uczestników odnoszące się do bloków tematycznych szkolenia, a także opinii nt. poszczególnych kursów realizowanych w ramach tychże bloków.

Ogólna ocena 4 bloków tematycznych została dokonana przez ankietowanych na 4-stopniowej skali przyjmującej wartość „1” jako „nieistotną”, „2” jako „mało istotną”, „3” jako „istotną” oraz „4” jako „bardzo istotną”. Analiza odpowiedzi respondentów dotycząca ogólnej i szczegółowej oceny bloków tematycznych została zaprezentowana poniżej.

Wykres 4. Ogólna ocena bloków tematycznych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ankiet zebranych przez Zamawiającego

Na wykresie 4, który przedstawia graficzne podsumowanie ogólnej oceny bloków tematycznych przez ankietowanych, najwięcej pozytywnych opinii zebrał blok poświęcony „Przedsiębiorczości z elementami marketingu”, w ocenie którego ok. 75% ankietowanych stwierdziło, że był „istotny” i „bardzo istotny”. Przy czym przeważała opinia „bardzo istotny” (ok. 69% badanych). Potwierdzają to również miary tendencji centralnej (ujęte w tabeli 4), gdzie średnia ocen dla tego bloku wynosi 3,54 (skala od 1 do 4), natomiast oceną najczęściej wskazywaną przez badanych jest

ocena „4”. Jedynie ok. 15% badanych uznało ten blok jako „mało istotny” przydzielając ocenę „2” na skali.

Ponadto pośród wszystkich czterech bloków tematycznych zgromadził on najmniej rozbieżnych ocen – świadczy o tym wartość odchylenia standardowego, które wynosi 0,776.

Tabela 4. Ogólna ocena bloków tematycznych

		Blok I: Historia sztuki i rzemiosła	Blok II: Kreacja artystyczna	Blok III: Konserwacja zabytków i ochrona dziedzictwa	Blok IV: Przedsiębiorczość z elementami marketingu
N	Ważne	13	13	13	13
	Braki danych	0	0	0	0
Średnia		3,00	2,92	2,62	3,54
Mediana		3,00	3,00	3,00	4,00
Dominanta		3	3	4	4
Odchylenie standardowe		,816	,760	1,325	,776

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ankiet zebranych przez Zamawiającego

Pozostałe 3 bloki, ankietowani oceniali dość różnie, mimo że w większości (ponad 50% wskazań ankietowanych w każdym z 3 pozostałych bloków) oceniała je jako wartościowe. Najwięcej skrajnych ocen zdobył blok dotyczący „Konserwacji zabytków i ochrony dziedzictwa” (najwyższe odchylenie standardowe na poziomie 1,325). Za „nieistotny” uznała go prawie 1/3 respondentów. Z kolei jako „bardzo istotny” oceniło go ok. 38,5% badanych. Umiarkowanych ocen pozytywnych i negatywnych – „istotny” i „mało istotny” było po tyle samo – ok. 15% ankietowanych. Średnia wyniosła 2,62 i była najniższą spośród pozostałych.

Mimo, że „Kreacja artystyczna” została oceniona łącznie przez 69% badanych jako wartościowa, to aż 46% ankietowanych wyrażało umiarkowaną opinię nt. istotności tematyki zaprezentowanej w bloku, a 23% badanych przyznało ocenę „4” - „bardzo istotny”. Z kolei ok. 31% oceniło tematykę bloku na „2” informując, że był „mało istotny”. Średnia wyniosła 2,92, przez co można go podsumować w całokształcie jako istotny.

Największą proporcjonalność ocen respondentów zyskał blok dotyczący „Historii sztuki i rzemiosła”. Wszystkie 3 miary tendencji centralnej – średnia, dominanta i mediana wyniosły „3”. W tym wypadku ok. 31% badanych wskazało, że tematyka bloku była „bardzo istotna” albo „mało istotna”. Natomiast ok. 38% respondentów wybrało ocenę „3” – uważając zakres tematyczny bloku jako „istotny”.

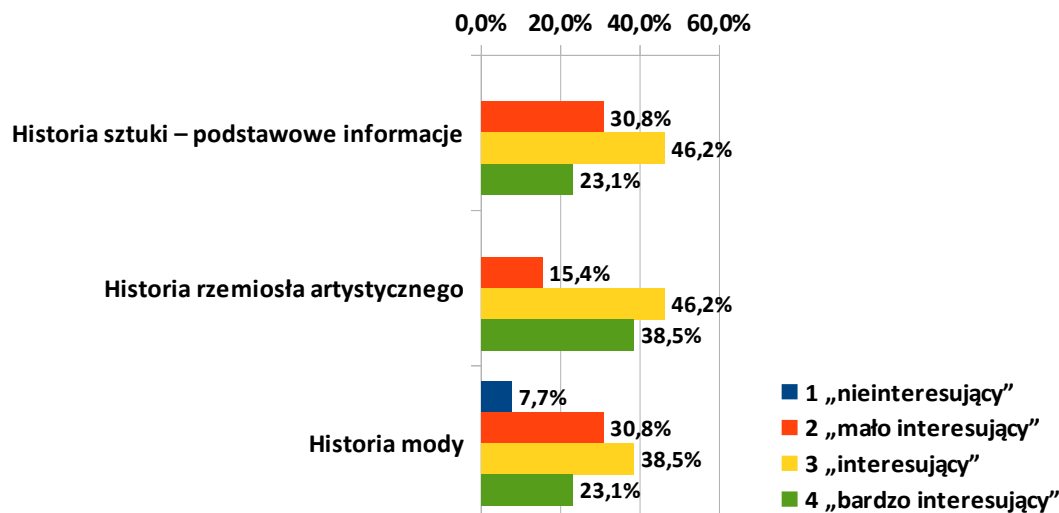
Poniżej przedstawiono analizę ocen poszczególnych kursów prowadzonych w ramach 4 bloków tematycznych.

„Historia sztuki i rzemiosła”, która została oceniona najbardziej równomiernie w opinii badanych (wykres 5), składała się z takich kursów jak: „Historia sztuki – podstawowe informacje”, „Historia rzemiosła artystycznego, w tym przykłady dobrych praktyk” oraz „Historia mody”.

Najwięcej pozytywnych ocen (ok. 85%) otrzymało szkolenie z „Historii rzemiosła artystycznego” – ok. 46% respondentów uznało go jako „interesujące” a 38,5% ankietowanych jako „bardzo

interesujące”. Kurs ten zdobył najmniejszą liczbę opinii jako „mało interesujący” (ok.15%) w całym bloku.

Wykres 5. Ocena Bloku I: Historia Sztuki i Rzemiosła

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ankiet zebranych przez Zamawiającego

Na drugim miejscu ankietowani wskazali temat dotyczący „Historii sztuki” - średnia ocen wyniosła 2,92. Podobnie jak w przypadku wcześniejszego tematu, 46% respondentów oceniło kurs jako „interesujący”. Jednak nieco więcej badanych (ok. 31%) przyznało opinię kursowi jako „mało interesującemu”.

W przypadku „Historii mody” średnia ocena ankietowanych wyniosła 2,77 i była najniższą spośród dwóch pozostałych kursów, przy najwyższym odchyleniu standardowym – 0,927. Na wykresie słupkowym nr 5, pojawiły się także wskazania na najniższą ocenę w skali - „1” ok. 8% ankietowanych. Mimo to najwięcej głosów respondentów oscyluje wokół środka skali przyjmując wartość „2” – ok. 31% wskazań badanych i „3” – ok. 38% wskazań badanych.

Tabela 5. Ocena Bloku I: Historia Sztuki i Rzemiosła

		Historia sztuki – podstawowe informacje	Historia rzemiosła artystycznego, w tym przykłady dobrych praktyk	Historia mody
N	Ważne	13	13	13
	Braki danych	0	0	0
Średnia		2,92	3,23	2,77
Mediana		3,00	3,00	3,00
Odchylenie standardowe		,760	,725	,927

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ankiet zebranych przez Zamawiającego

W opiniach respondentów zawartych w kwestionariuszu ewaluacyjnym, w części „Uwagi” pojawiały się następujące głosy nt. powyższego bloku:

- *Historia sztuki - za mało o sztuce pozaeuropejskiej, nic o obecnej sytuacji na rynku sztuki.*
- *Za mało o biżuterii, modzie. Chętnie dowiedziałabym się o sztuce Japonii, Iranu, Indii, Skandynawii...również współczesnej. Niepotrzebne skupienie się na artdeco.*

Większość osób biorących udział w badaniu fokusowym, wspomina pozytywnie „Historię sztuki”. W szczególności uczniowie, którzy mogli wykorzystać tę wiedzę w ramach szkolnych zajęć, np. z wiedzy o kulturze czy podczas zdawania matury:

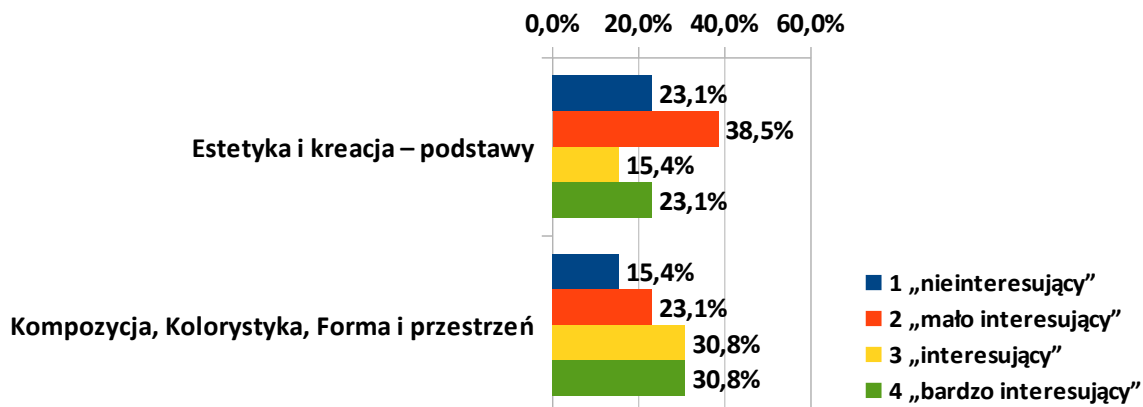
Uczeń: *Historia sztuki na pewno się przydała, bo potem była na zajęciach w szkole. I fajnie było, bo miałam jakąś wiedzę na ten temat.*

Uczeń: *...najbardziej przydatne były również zajęcia z historii sztuki, bo zastanawiam się nad zdawaniem na maturze historii sztuki i te materiały z tych zajęć pomogłyby mi na pewno.*

Uczniowie podkreślali również, że zajęcia te były bardziej szczegółowe od wiedzy dostarczanej w szkole.

W przypadku oceny bloku „Kreacja artystyczna”, jako bardziej wartościowe zostało ocenione szkolenie „Kompozycja, kolorystyka, forma i przestrzeń” – średnia 2,77 niż „Estetyka i kreacja – podstawy” - średnia 2,38. W opinii nt. podstaw estetyki i kreacji najwięcej wskazań respondentów (38,5%) skoncentrowało się wokół oceny „2” – „mało interesujący”. Dane przedstawia wykres 6 oraz tabela 6.

Wykres 6. Ocena Bloku II: Kreacja artystyczna

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ankiet zebranych przez Zamawiającego

W opiniach focusowiczów, zajęcia te wносиły wartościowy aspekt, choć dało się wyczuć pewną zachowawczość w sądach niektórych osób:

Uczeń: *Kreacja artystyczna była prowadzona przez panie, które uczą u nas w szkole. Powiem tak, że mieliśmy takie zajęcia z krajoobrazu i jak on jest przedstawiony, więc to też jest całkiem przydatne, jeżeli chodzi np. o fotografię.*

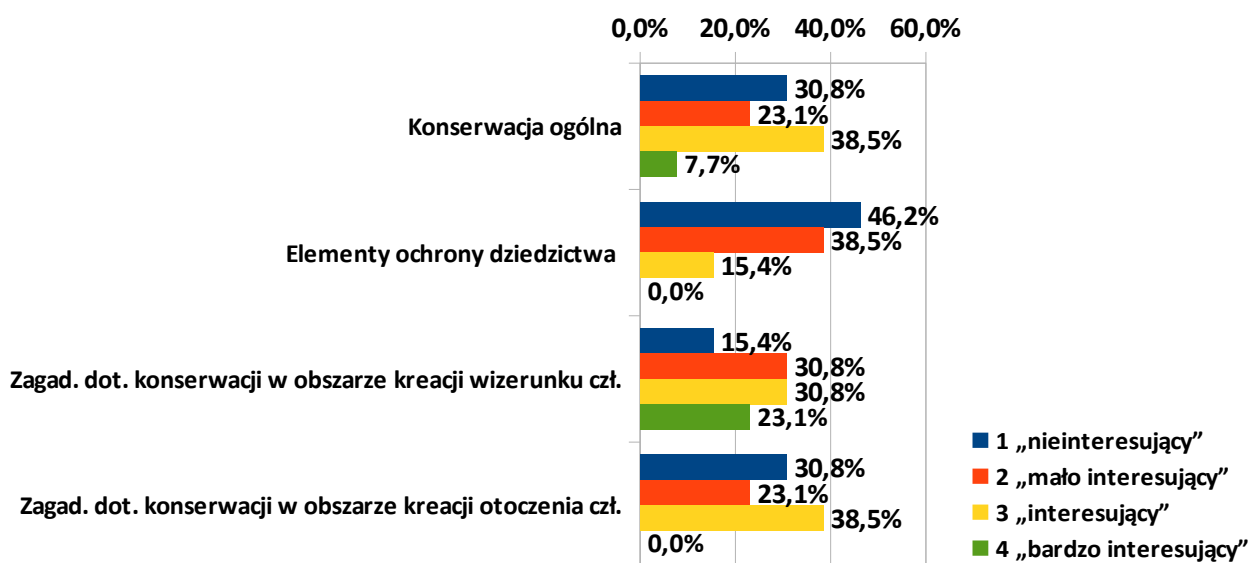
Tabela 6. Ocena Bloku II: Kreacja artystyczna

		Estetyka i kreacja – podstawy	Kompozycja, Kolorystyka, Forma i przestrzeń
N	Ważne	13	13
	Braki danych	0	0
Średnia		2,38	2,77
Mediana		2,00	3,00
Odchylenie standardowe		1,121	1,092

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ankiet zebranych przez Zamawiającego

W ogólnej ocenie bloków tematycznych najwięcej rozbieżnych opinii zebrala „Konserwacja zabytków i ochrony dziedzictwa” (wykres 4). Jeszcze bardziej wyraziście zostało to przedstawione podczas oceny poszczególnych kursów w ramach niniejszego bloku. Analiza danych na wykresie 7 oraz w tabeli 7, prezentuje, że najmniej interesującym kursem dla respondentów były „Elementy ochrony dziedzictwa – legislacja”, które zebrały aż ok. 46% opinii ankietowanych typujących ten kurs na poziomie „1” – „mało interesujący”. Ponadto żaden z badanych nie przyznał kursowi najwyższej oceny na skali - czyli „4”. Średnia ocena szkolenia ma wartość 1,69 – to najniższa pośród wszystkich średnich ocen kursów. Ponadto słabo ocenione zostało szkolenie z zakresu „konserwacji w obszarze otoczenia człowieka” – średnia 2,08, przy czym przeważały oceny „1” i „2” w opinii ankietowanych. Należy podkreślić, że w przypadku tego kursu odbyły się jedynie 2 z 9 h zaplanowanych zajęć, ze względu na brak chętnych. W zajęciach tych wzięli udział wszyscy uczestnicy kursu. Należy podchodzić zatem z pewną ostrożnością do interpretacji niniejszej oceny. Najlepiej został oceniony kurs dotyczący „konserwacji w obszarze wizerunku człowieka”, gdzie nieco ponad połowa ankietowanych oceniła kurs jako wartościowy (ok. 54% wskazań dla ocen „3” i „4”).

Wykres 7. Ocena Bloku III: Konserwacja zabytków i ochrona dziedzictwa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ankiet zebranych przez Zamawiającego

Tabela 7. Ocena Bloku III: Konserwacja zabytków i ochrona dziedzictwa

		KONSERWACJA OGOLNA	ELEMENTY OCHRONY DZIEDZICTWA - LEGISLACJA	KONSERWACJA W OBSZARZE WIZERUNKU CZŁOWIEKA	KONSERWACJA W OBSZARZE OTOCZENIA CZŁOWIEKA
N	Ważne	13	13	13	12
	Braki danych	0	0	0	1
Średnia		2,23	1,69	2,62	2,08
Mediana		2,00	2,00	3,00	2,00
Dominanta		3	1	2	3
Odchylenie standardowe		1,013	,751	1,044	,900

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ankiet zebranych przez Zamawiającego

Podczas wywiadu fokusowego respondenci ocenili te zajęcia jako raczej wartościowe. Chociaż ta ocena dotyczyła w szczególności kursu „konserwacji w obszarze kreacji wizerunku człowieka” oraz opinii nt. wykładowcy tego tematu. Podczas dyskusji padały następujące stwierdzenia:

Sluchacz Szkoły Policealnej: *Były ciekawe... tzn. może niektóre rzeczy... czyli te praktyczne elementy dotyczące konserwacji w otoczeniu wizerunku człowieka. Niektóre przepisy, które dotyczyły architektury, można było potraktować jako ciekawostki. Ja bym bardziej wolał, żeby było nastawienie na tą praktykę.*

Sluchacz Szkoły Policealnej: *Ten pan był konserwatorem, ale był również jubilerem, grawerem...wszystko w jednym i te zajęcia, które prowadził były fantastyczne.*

Niższe oceny dotyczyły tych zagadnień, które nie leżą w nurcie zainteresowań respondentów:

Uczeń: *Z konserwacji zabytków raczej nie bardzo było mi przydatne cokolwiek, bo nie idę w tym kierunku. Wiadomo, że warto wiedzieć, ale...*

Fokusowiczczycze zwrócili także uwagę na kurs dotyczący elementów ochrony dziedzictwa – legislacja. Podczas dyskusji na ten temat wyłonił się jeszcze jeden aspekt, który mocno oddziałuje w ogólnej ocenie szkolenia – opinia nt. wykładowcy (m.in. sposób przekazania wiedzy, zainteresowanie tematem, metody pracy, itd.):

Uczeń: *... ja powiem tak, że legislacja nie była zbyt porywająca... (nauczycielka) próbowała nas zainteresować, bo były też ciekawe rzeczy, ale zajęcia można odebrać za nudne.*

Sluchacz Szkoły Policealnej: *Mi się wydaje, że to powinno się to jeszcze tak rozdzielić: sam program – przekazana wiedza była ok, natomiast sposób przekazywania wiedzy, można było ocenić na 3 w skali do 5.*

Uczeń: *Flegmatyczny...*

Sluchacz Szkoły Policealnej: *Ale powiedzmy sobie szczerze, w jaki sposób można atrakcyjnie przedstawić legislację dotyczącą konserwacji zabytków? No, mówiąc krótko, to trzeba przejść.*

W kwestionariuszu ankiety zabrakło tych elementów do oceny, jednakże pojawiały się one w opiniach respondentów wyrażanych w pytaniach otwartych:

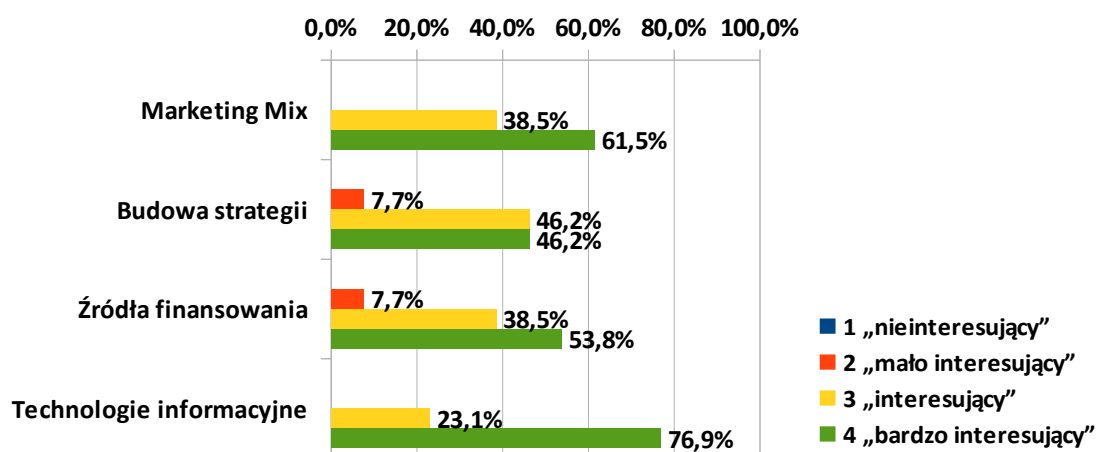
Mam duże zastrzeżenia do przygotowania merytorycznego części wykładów. O ile wykładowca z bloku tematycznego "Przedsiębiorczość z elementami marketingu" przygotował tematykę i zakres merytoryczny w pełni odpowiadający potrzebom grupy, o tyle z bloku o "Historii Sztuki i Rzemiosła" jedynie p. Prof. Sieradzka przygotowała i prowadziła wykłady w sposób interesujący.

Jednakże, jak zauważa jeden z ankietowanych w pytaniu otwartym w kwestionariuszu, ważny jest dobór zagadnień do szkolenia oraz metody przekazywania wiedzy:

Nieprzydatne okazały się zajęcia nt. ogólnego prawa, zabrakło zajęć nt. praw autorskich i rozwiązywania konkretnych problemów.

Analizując dane z wykresu 8 oraz tabeli 8, można stwierdzić, że oceny kursów w ramach bloku poświęconego „przedsiębiorczości z elementami marketingu” potwierdziły najlepszą ogólną ocenę bloku IV przyznaną przez ankietowanych.

Wykres 8. Ocena Bloku IV: Przedsiębiorczość z elementami marketingu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ankiet zebranych przez Zamawiającego

Najbardziej jednomyślne opinie dotyczyły oceny kursów „Marketing Mix” i „Technologie Informacyjne” – odchylenie standardowe w pierwszym przypadku wynosiło 0,506 od średniej a w drugim 0,439 od średniej. Zarówno „Marketing Mix” jak i „Technologie Informacyjne” zostały ocenione łącznie jako wartościowe (suma wskazań „3” i „4” wyniosła 100% w obu przypadkach), przy czym „Technologie Informacyjne”, znacznie więcej zdobyły ocen maksymalnych – ok. 77% wskazań respondentów.

Tabela 8. Ocena Bloku IV: Przedsiębiorczość z elementami marketingu

		Marketing Mix	Budowa strategii	Źródła finansowania rozwoju	Technologie informacyjne
N	Ważne	13	13	13	13
	Braki danych	0	0	0	0
Średnia		3,62	3,38	3,38	3,77
Mediana		4,00	3,00	4,00	4,00
Odchylenie standardowe		,506	,650	,870	,439

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ankiet zebranych przez Zamawiającego

Potwierdzały to opinie wyrażane w ankiecie przez badanych, jak i późniejsze opinie panelistów:

Uczeń: *Najlepiej wyszły zajęcia z marketingu, które były praktyczne - oprócz wiedzy teoretycznej były prowadzone dyskusje sprawdzające czy wiedza została przyswojona.*

Uczeń: *Jeżeli chodzi o zajęcia z marketingu, to były one genialne. Po prostu pan od marketingu bardzo ciekawie prowadził zajęcia. ...opowiedział np. wszystkie możliwości nt. rozkręcenia firmy, jakie mamy ze strony np. Unii Europejskiej, jeśli nie mamy środków i gdzie mamy się zgłosić. Jak ominąć niektóre rzeczy, żeby rozwinąć szybciej działalność...*

Uczeń: *Najlepsze podejście miał do nas pan od marketingu. Starał się pomóc każdemu. Każda osoba miała do niego kontakt mailowy.*

Podsumowanie

W jakim stopniu wdrażany produkt odpowiada ważnym potrzebom i problemom funkcjonowania rzemiosła artystycznego na rynku?

Jednen z problemów funkcjonowania rzemiosła artystycznego na rynku opisanych w Strategii Projektu brzmi: „...nauka zawodu bezpośrednio u rzemieślnika jest szansą na przetrwanie zanikających zawodów rzemieślniczych, które w ofertach szkół są pomijane jako nieopłacalne. W Warszawie nie funkcjonuje żadna szkoła zawodowa kształcąca w zawodach rzemiosła artystycznego. Istnieje jedna szkoła policealna kształcąca w zawodach złotnik - jubiler i kowal artystyczny w ograniczonym jednorocznym cyklu edukacyjnym”.

Na podstawie wywiadów indywidualnych w ramach badania pozyskano informację, że po reformie ustawy o szkolnictwie zawodowym – przywracającej nauczanie zawodowe, obecnie w Warszawie funkcjonują placówki, które zdecydowały się otworzyć klasy wielozawodowe. Mimo, że pojawienie się klas wielozawodowych daje szansę kontaktu z mistrzami poprzez realizację praktyk zawodowych, to jednak **nie rozwiązuje problemu kształcenia w niszowych zawodach rzemiosła artystycznego.**

Tym samym niniejszy produkt nie stanowi rozwiązania powyższego problemu. Może jedynie zwracać uwagę na potrzeby branży w dyskursie społecznym, a także stanowić furtkę do zintensyfikowania rozmów w tym temacie, co również zostało zdefiniowane w Strategii jako problem – czyli **brak dyskusji na poziomie krajowym i regionalnym odnośnie potencjału kreatywnego niniejszej branży.**

Jedną z okazji do podjęcia rozmów na temat potencjału kreatywnego rzemiosła artystycznego są działania, które zostaną podjęte w trakcie fazy upowszechnienia i mainstreamingu produktu finalnego, tj. Programu Szkolenia pt. „Akademia Rzemiosł Artystycznych”. Taka dyskusja daje możliwość zgromadzenia różnych interesariuszy projektu, w tym decydentów, których działalność ma wpływ na obszar kształcenia zawodowego.

Bezpośrednio natomiast Program Szkolenia miał służyć **„rozwiązaniu problemu dysonansu pomiędzy ofertą edukacyjną szkół zawodowych i systemem kształcenia u mistrzów, a wymaganiami rynku pracy”⁶.**

⁶ Strategia Wdrażania Projektu Innowacyjnego Testującego „FABER – Rzemiosło motorem tworzenia zawodów kreatywnych”

Biorąc pod uwagę kwestię zaniku nauczania przez mistrzów w branżach rzemiosła artystycznego w Warszawie, należy odpowiedzieć obecnie na pytanie czy innowacja w postaci przyjętego modelu szkolenia rozwiązuje dysonans pomiędzy ofertą edukacyjną szkół zawodowych a wymaganiami rynku pracy.

Jak podkreśliła dyrektor Zespołu Szkół Zawodowych w przyszłym programie nauczania w klasie wielozawodowej zakres przedmiotów koncentruje się głównie na przedmiotach ogólnokształcących:

...w szkole wielozawodowej ten program wygląda inaczej bo nie prowadzimy żadnych zajęć teoretycznych zawodowych ani praktycznych, tylko one są w tzw. turnusach albo w Centrach Kształcenia. Są podstawy przedsiębiorczości... Nie ma takich przedmiotów które się pokrywają, to jest uzupełnienie dla tych którzy chcą wiedzieć więcej niż w szkole.

Rzemieślnicy z kolei sugerują, że nauka rzemiosła powinna zawierać więcej zajęć praktycznych niż teoretycznych. „Brakuje nauki praktycznej, chociaż absolwenci mają duży zasób wiedzy to brakuje im umiejętności.” „Nauka w szkole daje wyłącznie wiedzę teoretyczną, nie zawsze przydatną/aktualną.”⁷

Należy zatem stwierdzić, że Program Szkolenia, który jest sam w sobie interdyscyplinarny – czyli zawiera elementy kształcenia z różnych dziedzin, przy zastosowaniu różnorodnych narzędzi i metod nauczania, a także dedykowany dla różnych grup odbiorców – **nie odpowiada w wymaganym zakresie postulatowi komplementarności pomiędzy ofertą kształcenia w szkołach zawodowych i pokrewnych a wymaganiami rynku pracy.**

W uzasadnieniu tego wniosku należy przedstawić kilka powodów. **Po pierwsze**, produkt jest dedykowany dla różnych grup odbiorców (uczniów i mistrzów-rzemieślników), a główny problem, który przewija się w Strategii został nakreślony tylko w wymiarze ucznia. **Po drugie**, zidentyfikowane potrzeby „rynku” w obszarze kształcenia zawodowego przedstawione w różnych badaniach, także tych zrealizowanych w ramach projektu, dotyczą wspomnianych wyżej dysproporcji pomiędzy wiedzą praktyczną a teoretyczną, czy nawet aktualnością tej wiedzy. O ile Program Szkolenia rozwiązuje problem aktualności wiedzy, o tyle nie spełnia wymogu nastawienia na zdobywanie wyłącznie praktycznych umiejętności. Warunek ten trudno jest spełnić, przy założeniu wielobranżowości grupy docelowej. **Trzecią z kolei kwestią** jest okres realizacji szkolenia. Uwzględniając modyfikację warunków szkolenia oraz jego organizację, to i tak organizacja takiego programu wymaga wydłużenia czasu realizacji. Nie należy oczekiwać, że szkolenie w wymiarze ok. 160 h zniweluje dysonans pomiędzy ofertą edukacyjną szkół zawodowych a wymaganiami rynku pracy. Niwelowanie takich problemów powinno być w większej mierze celem rozwiązań systemowych wdrażanych w szkolnictwie zawodowym.

Jednakże należy zaznaczyć, że szkolenie wychodzi ponad program kształcenia zawodowego, stanowiąc jego uzupełnienie, przyczyniając się do rozwijania uzdolnień i aspiracji poznawczych ukierunkowanych na rozwój wybranych kluczowych kompetencji z punktu widzenia wymagań rynkowych. Jest to jedno z pierwszych w Polsce tego typu komplementarnych przedsięwzięć o zasięgu lokalnym, zakładające równoczesne wsparcie uczniów, jak również przedsiębiorców – rzemieślników, co przyczynia się do możliwości nabycia kontaktów i wymiany doświadczeń.

⁷ Raport końcowy „RZEMIOSŁO ARTYSTYCZNE W WARSZAWIE Warunki funkcjonowania, oferta kształcenia, popyt na wyroby”

W Strategii komunikowano również, iż „podstawa programowa w procesie edukacji rzemieślników, niezależnie od obranej ścieżki kształcenia, **nie uwzględnia w wystarczającym stopniu wymiaru artystycznego zawodów rzemieślniczych.**”

Elementami programu, które miały cechować się zwiększeniem wrażliwości na sztukę uczestników były bloki poświęcone „Historii Sztuki i Rzemiosła” a także „Kreacji artystycznej”. O ile pierwszy blok spotkał się z pozytywnym odzewem respondentów, to w przypadku drugiego respondenci spodziewali się większego nastawienia na zdobywanie umiejętności praktycznych.

Wśród problemów wymienionych w Strategii zaznaczano również, że w szkolnictwie **za mały nacisk położony jest na nowe trendy i specjalistyczne rozwiązania oraz niedostatek wiedzy z zakresu utrzymania się na rynku i komunikacji z klientem.**

Z ocen respondentów uzyskanych w wyniku badania ilościowego, a także podczas badania fokusowego z uczestnikami szkolenia, można stwierdzić, że realizacja bloku tematycznego dotyczącego „Przedsiębiorczości z elementami marketingu” zdecydowanie usatysfakcjonowała osoby uczestniczące w kursie. Bardzo pozytywną opinię wyrażały zarówno osoby uczące się, jak i posiadające własną działalność gospodarczą czy też przymierzające się do założenia działalności gospodarczej.

Czy i w jakim stopniu produkt odpowiada na realne potrzeby użytkowników/odbiorców?

Również w opiniach respondentów wyrażanych w pytaniach otwartych w ankiecie, a także podczas panelu dyskusyjnego często podnoszoną kwestią było to, że Program Szkolenia powinien więcej oferować z elementów praktycznych:

***Uczeń:** Ja twierdzę, że było za mało zajęć praktycznych. Pamiętam, że miało być parnaście godzin praktycznych, ale twierdzę, że zajęcia praktyczne były niewspółmierne z moimi oczekiwaniami.*

***Śluchacz Szkoły Policealnej:** Natomiast to o czym już wspominaliśmy, czyli te praktyczne elementy dotyczące choćby konserwacji w otoczeniu wizerunku człowieka. Niektóre przepisy, które dotyczyły architektury, można było potraktować jako ciekawostki. Ja bym bardziej wolał, żeby było nastawienie na tą praktykę.*

***Uczeń:** Ja stawiałabym na praktykę i jeszcze raz praktykę. Chodzi o metody kształcenia, nie wiem jakby to ująć... np. gdy ktoś nie ma dokładnych umiejętności wytwarzania biżuterii... i w tym kierunku powinno to pójść. Na takim kursie można by opowiedzieć chociażby o technologiach wytwarzania. I tyle.*

***Śluchacz Szkoły Policealnej:** Nawet pan od konserwacji zabytków sam mówił, że są organizowane takie 3 dniowe warsztaty choćby w Kazimierzu pokazujące np. techniki starego lutowania jak to kiedyś wyglądało. Można by coś takiego zrobić na takim szkoleniu.*

***Uczeń:** Ja też myślę, że coś takiego by się mogło udać, bo np. kiedyś wyszliśmy sobie na dwór i robiliśmy zdjęcia z różnej perspektywy (kreacja artystyczna) i znalazł się na to czas na takim szkoleniu.*

W rozmowie z Partnerem projektu wynikało, iż planowane były zajęcia plenerowe, ale ze względu na przesunięcia w harmonogramie, ostatecznie uległo to zmianie:

Zajęcia plenerowe również miały się odbywać tylko proszę pamiętać że pierwsze wykłady które mieliśmy tak rozpracowane że miały się odbywać w okresie letnim a potem wszystko się zmieniło i nie było mowy o plenerze bo było zimno. Te zajęcia miały również polegać na tym że miały być np. wyjścia do parku czy lasu a potem się siada i maluje. Taka była pierwotna idea naszych pomysłów na plener.

Powyższe postulaty wynikają również z pewnych spostrzeżeń nt. obecnej edukacji zawodowej i ograniczeń w zakresie przekwalifikowania się osób dorosłych nie będących bezrobotnymi:

***Słuchacz Szkoły Policealnej:** Teraz w zawodówce ponoć jest 1 dzień praktyk. Jak ja chodziłem do zawodówki, to miała ona 3 dni praktyk i 2 dni teorii. Co można obecnie zrobić przez 6 h praktyk? Przez to kiedyś ze szkoły wychodzili ludzie, którzy coś potrafili. Jakie było postrzeganie ludzi, którzy przychodzili wtedy do zakładu? Ten co był w zawodówce dostawał przeszkolenie do pracy na maszynie, a ten co był w technikum z 1 dniem praktyk, był traktowany po macoszemu. Dlatego cały czas byłbym za tym, że by szkolnictwo zawodowe rozwijać, ale też stawiać na szkolnictwo dla osób starszych, dlatego że widząc, że nie tak wybierają ci młodzi ludzie studia bądź inne szkoły powinno umożliwić się różne formy nauczania.*

Czy cele i założone metody we wdrażanym produkcie są adekwatne do problemów, które produkt ma rozwiązać?

Głównym celem wprowadzenia innowacji, określonym we wniosku o dofinansowanie, jest modernizacja oferty kształcenia zawodowego w rzemiosło artystycznym prowadzonego przez rzemieślników-pracodawców w powiązaniu z potrzebami warszawskiego rynku pracy⁸.

W kontekście zmian wprowadzonych we wniosku odnośnie grupy docelowej - odbiorców szkolenia, spowodowanej brakiem w obecnym czasie uczniów kształcących się u mistrzów, sugeruje się modyfikację celu głównego w następujący sposób: głównym celem wprowadzenia innowacji jest modernizacja oferty kształcenia zawodowego w rzemiosło artystycznym w powiązaniu z potrzebami warszawskiego rynku pracy.

Z kolei cel szczegółowy odnoszący się do produktu projektu innowacyjnego brzmi:

„Opracowanie programu szkolenia stanowiącego komplementarny element oferty kształcenia w zawodach rzemiosła artystycznego. Akademia Rzemiosł Artystycznych służyć będzie zwiększeniu kompetencji artystycznych uczestników, pobudzeniu kreatywności, poszerzaniu horyzontów oraz podniesieniu ich kwalifikacji zawodowych”⁹.

Biorąc pod uwagę wcześniejsze wnioski, sugeruje się także modyfikację celu szczegółowego w następujący sposób:

Opracowanie programu szkolenia stanowiącego komplementarny element oferty kształcenia w zawodach rzemiosła artystycznego. Akademia Rzemiosł Artystycznych służyć będzie zwiększeniu kompetencji artystycznych uczestników, pobudzeniu kreatywności, poszerzaniu horyzontów oraz podniesieniu **aspiracji poznawczych ukierunkowanych na rozwój** kwalifikacji zawodowych, a także doskonaleniu umiejętności w zakresie funkcjonowania na rynku gospodarczym.

Odpowiadając na pytanie o to czy dobrane metody były adekwatne wobec przedstawionych problemów, należy stwierdzić, że zgodnie z postulatami respondentów badania, należałoby położyć większy nacisk na praktyczne nauczanie wybranych kursów z zastosowaniem interaktywnych metod kształcenia. Można w tym przypadku wykorzystać takie formy przekazu jak np. pokaz, film, spotkanie z ekspertem, a nawet w przyszłości e-learning czy blended learning (jest

⁸ Strategia Wdrażania Projektu Innowacyjnego Testującego „FABER ...”

⁹ Ibidem.

to mieszana metoda kształcenia, łącząca tradycyjne metody nauki bezpośredni i kontakt z prowadzącym z aktywnościami prowadzonymi zdalnie przy pomocy komputera).

Jak oceniana jest przydatność testowanego produktu?

Ok. 54% respondentów w końcowej ankiecie ocenia całokształt szkolenia na ocenę 4 w skali 5-stopniowej. Podczas badania fokusowego, respondenci również podsumowują to konkluzją, że takie szkolenia na rynku są jak najbardziej potrzebne. Zatem produkt można uznać za adekwatny w opinii ankietowanych. Należy jednak rozważyć wszystkie wnioski i rekomendacje, które wynikły z toku badania ewaluacyjnego.

Czy i jakie różnice występują pomiędzy grupami docelowymi pod względem oceny przydatności wypracowanego produktu?

W badaniu ankietowym ok. 69% respondentów twierdziło, że dobór tematów szkolenia odpowiadał ich potrzebom. Jednak analizując informacje z badań jakościowych, wynika że nie do końca sprawdziła się formuła obligatoryjnego uczestnictwa we wszystkich kursach, które zostały zaplanowane w Programie Szkolenia dla uczestników reprezentujących różnorodne kierunki rzemiosła artystycznego:

***Słuchacz Szkoły Policealnej:** Powiem tak, jeżeli nie było w grupie osób zajmujących się architekturą, to czy elementy ochrony dziedzictwa były konieczne? Dla mnie niektóre rzeczy były ciekawostkami, natomiast ja bym zrezygnował, albo ograniczył te zajęcia do jakiegoś niezbędnego minimum, żeby przekazać w zarysie bez konieczności wchodzenia w szczegóły.*

***Uczeń:** Zajęcia opierały się głównie na tworzeniu biżuterii, ogólnej historii sztuki. Zajmując się fotografią większość tematów nie odpowiadała moim zainteresowaniom.*

***Uczeń:** Wolalabym konkretne dopasowanie do zainteresowań uczestników.*

Niedopasowanie do potrzeb uczestników wynikało również z analizy pytań kwestionariuszowych dotyczących **czasu poświęconego poszczególnym tematom** szkolenia.

Opinie te można skorelować z odpowiedziami ankietowanych na pytanie „Czy czas poświęcony na poszczególne tematy był odpowiednio dobrany?”

Z tabeli 9 wynika, że Program Szkolenia był odpowiednio dopasowany dla ok. **46%** uczestników projektu. Ponadto dla 31% badanych dobór tematów był odpowiedni, mimo że zmieniliby proporcje czasu poświęconego na poszczególne tematy szkoleń.

Tabela 9. Tabela krzyżowa: Czy Pana/i zdaniem dobór tematów szkolenia odpowiadał Pana/i potrzebom? * Czy czas poświęcony na poszczególne tematy był odpowiednio dobrany?

% z Ogółem		Czy czas poświęcony na poszczególne tematy był odpowiednio dobrany?		Ogółem
		raczej tak	raczej nie	
Czy Pana/i zdaniem dobór tematów szkolenia odpowiadał Pana/i potrzebom	zdecydowanie tak	7,7%	,0%	7,7%
	raczej tak	38,5%	30,8%	69,2%
	raczej nie	7,7%	7,7%	15,4%
	zdecydowanie nie	,0%	7,7%	7,7%
Ogółem		53,8%	46,2%	100,0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ankiet zebranych przez Zamawiającego

Zatem zasadne jest w przyszłości prowadzenie identyfikacji i analizy potrzeb uczestników chcących brać udział w proponowanym programie szkolenia – zwłaszcza, że reprezentują oni różne sektory rzemiosła artystycznego.

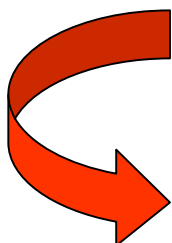
Odpowiadając na pytanie ewaluacyjne „Czy osiągnięte efekty produktu będą przekładać się na podniesienie potencjału grup docelowych”, można stwierdzić, że w bieżącej sytuacji rynkowej, gdzie wiedza i kompetencje są towarem, co niejednokrotnie wymusza ustawiczne kształcenie, można z całą pewnością powiedzieć, że te jednostki, które podejmują trud ciągłej edukacji, często nawet ponadprogramowej – jak w przypadku uczniów czy inspirującej – rzemieślnicy/mistrzowie, mają większy potencjał niż pozostali. Według badanych, efekty produktu przyczyniły się do podniesienia **aspiracji poznawczych ukierunkowanych na dalszy rozwój kwalifikacji zawodowych**.

Innym pytaniem, które można zadać w tej materii to to, czy odbiorcy szkolenia, będą mieli szansę wykorzystać ten potencjał w przyszłości?

Wiele analiz i opracowań w zakresie rozwoju przemysłów kreatywnych czy modernizacji systemu kształcenia zawodowego sugeruje, że aby dokonać istotnych przeobrażeń w usytuowaniu rzemiosła artystycznego jako jednej z kluczowych gałęzi gospodarki odwołującej się do sektora przemysłów kreatywnych należy do niej podejść systemowo. Pojedyncze działania, które podejmowane są ad-hoc poprzez różne instytucje nie sprzyjają zmianom, które ambitnie zostały postawione w projekcie, a tym samym w Strategii. W celu zaistnienia zmiany potrzebne jest kompleksowe podejście do zagadnienia, uwzględniające szerokie spektrum działań na poziomie regionalnym, a także krajowym. Wspominają o tym także uczestnicy szkolenia, którzy zauważali brak pewnej kompleksowości, którą rozumieją w następujący sposób:

***Słuchacz Szkoły Policealnej:** Powiem, że kurs całościowo oceniam bardzo wysoko, natomiast czego mi zabrakło, że byłoby to bardzo rozwojowym programem...zabrakło mi elementu kompleksowego ukierunkowanego na pomoc w rozpoczęciu działalności gospodarczej czy dalszej nauki praktycznej uczniów połączonej z jakąś formą finansowania. Czyli gdyby to było połączone z jakimś programem finansowania unijnego...*

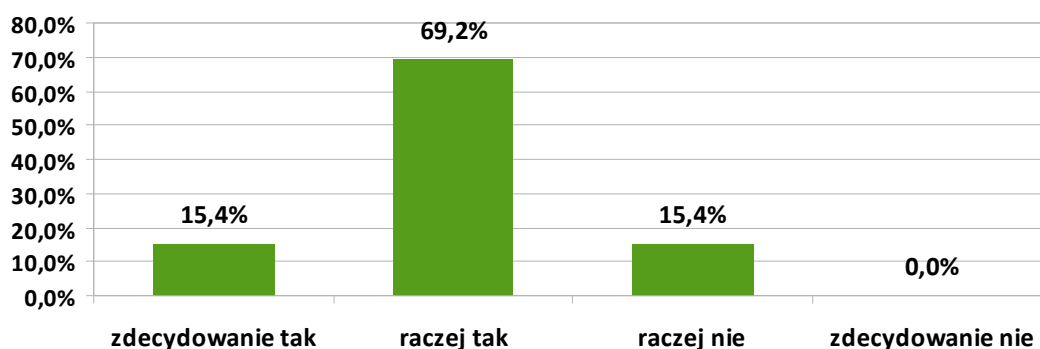
SKUTECZNOŚĆ

- Czy produkt przynosi zakładane korzyści dla grup docelowych?
- Czy produkt jest skuteczny? Co wpływa na jego skuteczność – czy są to metody pracy, dobór grup docelowych, organizacja procesu wsparcia czy inne czynniki?
- Czy możliwe jest zwiększenie skuteczności proponowanych metod i pod jakimi warunkami?
- Jak można ocenić stopień, w jakim zakładane działania odnośnie wdrażania produktu skoordynowane zostały ze sposobem ich realizacji?
- Z jakim powodzeniem zrekrutowane zostały osoby do testowania produktu?

W ramach kryterium skuteczności uczestnikom Programu Szkolenia zadano pytanie „Czy Pana/i zdaniem udział w projekcie podniósł Pana/i wiedzę i kwalifikacje w zakresie rzemiosła artystycznego?”. Ok. 69% badanych udzieliło odpowiedzi „raczej tak”, a 15%, że „zdecydowanie tak”. Drugie 15% respondentów stwierdziło z kolei, że raczej nie podnieśli swojej wiedzy i kwalifikacji w zakresie rzemiosła artystycznego. Wyniki obrazuje wykres 9.

Wykres 9. Czy Pana/i zdaniem udział w projekcie podniósł Pana/i wiedzę i kwalifikacje w zakresie rzemiosła artystycznego?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ankiet zebranych przez Zamawiającego

W przypadku negatywnej odpowiedzi w uzasadnieniu do pytania pojawiły się następujące opinie:

- *Wiedzę może i tak, lecz kwalifikacje pozostały na tym samym poziomie.*

- *Jedynie zajęcia z Historii Mody z prof. Sieradzką wzbogaciły moją wiedzę. Zajęcia z historii sztuki i rzemiosła w wykonaniu p. Tomasza w ogóle nie spełniły moich oczekiwań.*
- *Przydałoby się więcej praktyki niż teorii (świetne zajęcia z ceramiki, konserwacja srebra).*

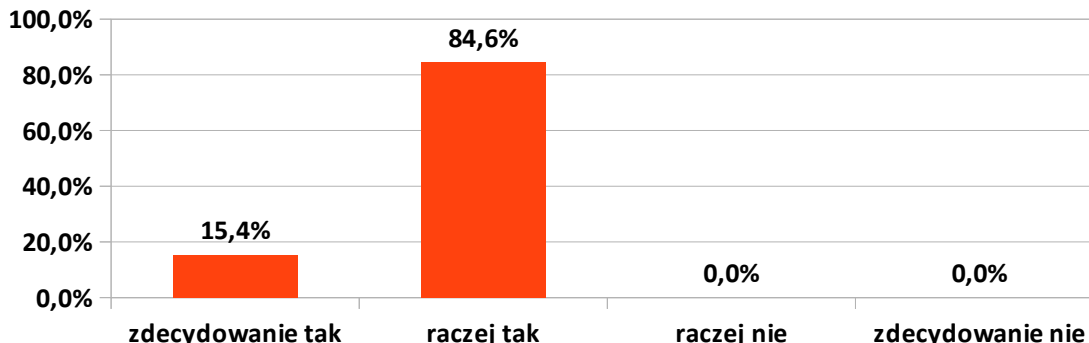
Tabela 10. Czy Pana/i zdaniem udział w projekcie podniósł Pana/i wiedzę i kwalifikacje w zakresie rzemiosła artystycznego? * Wykształcenie

% z Ogółem		Wykształcenie			Ogółem
		gimnazjalne	ponadgimnazjalne	wyższe	
Czy Pana/i zdaniem udział w projekcie podniósł Pana/i wiedzę i kwalifikacje w zakresie rzemiosła artystycznego?	zdecydowanie tak	7,7%	0%	7,7%	15,4%
	raczej tak	38,5%	0%	30,8%	69,2%
	raczej nie	0%	7,7%	7,7%	15,4%
Ogółem		46,2%	7,7%	46,2%	100,0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ankiet zebranych przez Zamawiającego

Z kolei wszyscy uczestnicy szkoleń (100%) udzielili pozytywnej oceny w zadanym pytaniu „Czy udział w projekcie podniósł Pana/i wiedzę w zakresie potrzebnym do rozwinięcia/uruchomienia działalności gospodarczej w obszarze rzemiosła artystycznego?”. Przy czym 15,4% respondentów zadeklarowało, że „zdecydowanie tak” a 84,6%, że „raczej tak”. Wyniki przedstawia wykres 10.

Wykres 10. Czy Pana/i zdaniem udział w projekcie podniósł Pana/i wiedzę w zakresie potrzebnym do rozwinięcia/uruchomienia działalności gospodarczej w obszarze rzemiosła artystycznego?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ankiet zebranych przez Zamawiającego

W tabeli 11 można zaobserwować, że respondenci wyrażający zdecydowanie pozytywną opinię nt. wzrostu wiedzy w zakresie uruchomienia działalności gospodarczej występowali jedynie w grupie osób w wieku 15-24 – uważało tak ok. 15% ankietowanych.

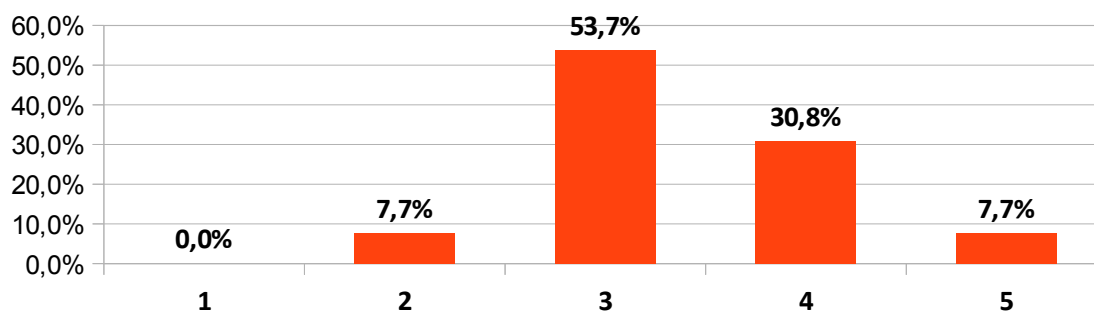
Tabela 11. Tabela krzyżowa: Czy Pana/i zdaniem udział w projekcie podniósł P. wiedzę w zakresie potrzebnym do rozwinięcia/uruchomienia działalności gospodarczej w obszarze rzemiosła artystycznego?* Wiek

% z Ogółem		Wiek				Ogółem
		15-24	25-54	55-64	>65	
Czy Pana/i zdaniem udział w projekcie podniósł Pana/i wiedzę w zakresie potrzebnym do rozwinięcia/uruchomienia działalności gospodarczej w obszarze rzemiosła artystycznego?	zdecydowanie tak	15,4%	0%	0%	0%	15,2%
	raczej tak	46,2%	23,1%	7,7%	7,7%	84,6%
Ogółem		61,5%	23,1%	7,7%	7,7%	100,0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ankiet zebranych przez Zamawiającego

W pytaniu o ocenę użyteczności zdobytej wiedzy w celu przygotowania do prowadzenia działalności gospodarczej ankietowani wyrazili średni entuzjazm. Co 2-gi respondent ocenił użyteczność szkolenia z punktu widzenia przygotowania do prowadzenia działalności gospodarczej w obszarze rzemiosła artystycznego na poziomie „3” w skali 5-stopniowej. Co 3-ci ankietowany przydzielił o stopień wyższą ocenę – „4”. Skrajne wyniki ocen występowały w niewielkim %. Dane przedstawia wykres 11.

Wykres 11. Jak ogólnie ocenia Pan/i użyteczność szkolenia z punktu widzenia przygotowania Pana/i do prowadzenia działalności gospodarczej w obszarze rzemiosła artystycznego?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ankiet zebranych przez Zamawiającego

Przyglądając się danym w tabeli 12, można zauważyć, że skrajne oceny „2” i „5” występują w grupie osób w przedziale wiekowym 15-24 lata. W kolejnej grupie wiekowej 25-54 co 3-ci ankietowany ocenił użyteczność szkolenia z punktu widzenia przygotowania do prowadzenia działalności gospodarczej w połowie skali, czyli jako średnią.

Tabela 12. Tabela krzyżowa: Jak ogólnie ocenia Pan/i użyteczność szkolenia z punktu widzenia przygotowania Pana/i do prowadzenia działalności gospodarczej w obszarze rzemiosła artystycznego? *Wiek

% z Ogółem		Wiek				Ogółem
		15-24	25-54	55-64	>65	
Jak ogólnie ocenia Pan/i użyteczność szkolenia z punktu widzenia przygotowania Pana/i do prowadzenia działalności gospodarczej w obszarze rzemiosła artystycznego?	2	7,7%	0%	0%	0%	7,7%
	3	30,8%	15,4%	7,7%	0%	53,8%
	4	15,4%	7,7%	0%	7,7%	30,8%
	5	7,7%	0%	0%	0%	7,7%
Ogółem		61,5%	7,7%	7,7%	7,7%	100,0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ankiet zebranych przez Zamawiającego

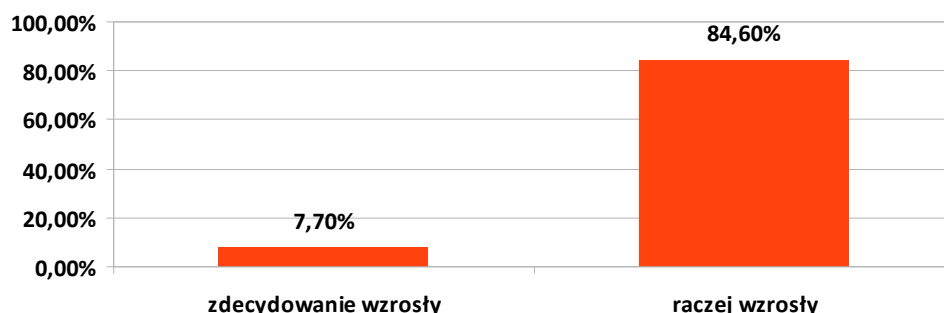
W kwestionariuszu ankiety zadano również pytanie „Jak ocenia Pan/i dzisiaj możliwość zrealizowania swojego pomysłu na działalność rzemieślniczą dzięki udziałowi w projekcie.” Ok. 85% respondentów oceniło, że te szanse „raczej wzrosły”, a 7,7% że „zdecydowanie wzrosły”. Biorąc pod uwagę, że większość osób w projekcie posiada wykształcenie gimnazjalne i kontynuuje naukę, mimo ich pozytywnych odpowiedzi w tym zakresie raczej należy umiarkowanie podchodzić do tego typu deklaracji.

Zostało to również potwierdzone przez uczestników grupowego wywiadu pogłębionego:

***Uczeń:** ... biorąc pod uwagę wiek osób, które przeważały w grupie, to ciężko byłoby zacząć jakąś działalność w tak młodym wieku. Parę osób pisze dopiero maturę, a jeszcze inni dopiero co przyszli do liceum/technikum, więc przed nimi dopiero szkoła.*

Z kolei osoby w wyższym przedziale wiekowym, również pozytywnie oceniły wartość szkolenia w zakresie otworzenia działalności gospodarczej – aczkolwiek można uznać, że był to umiarkowany optymizm. Dane przedstawia zarówno wykres 12 jak i tabela 13.

Wykres 12. Jak ocenia Pan/i dzisiaj możliwość zrealizowania swojego pomysłu na działalność rzemieślniczą dzięki udziałowi w projekcie. Czy te szanse:

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ankiet zebranych przez Zamawiającego

Tabela 13. Tabela krzyżowa: Jak ocenia Pan/i dzisiaj możliwość zrealizowania swojego pomysłu na działalność rzemieślniczą dzięki udziałowi w projekcie. Czy te szanse:
***Wiek**

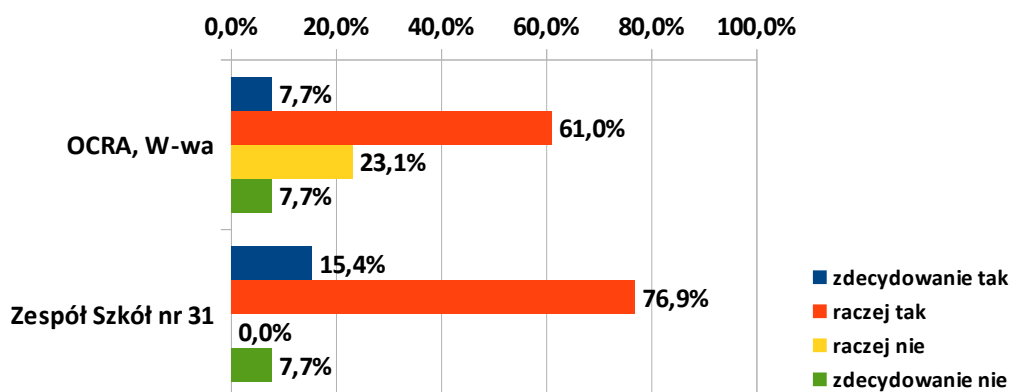
% z Ogółem		Wiek			Ogółem
		15-24	25-54	55-64	
Jak ocenia Pan/i dzisiaj możliwość zrealizowania swojego pomysłu na działalność rzemieślniczą dzięki udziałowi w projekcie. Czy te szanse:	zdecydowanie wzrosły	7,7%	0%	0%	8,3%
	raczej wzrosły	58,3%	25,4%	8,3%	91,7%
Ogółem		66,7%	25,0%	8,3%	100%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ankiet zebranych przez Zamawiającego

W kwestionariuszu ankiety znalazły się również pytania dotyczące aspektów organizacyjnych, tj. ocena miejsca szkolenia, oceny harmonogramu szkolenia i opinie nt. wszelkich niedogodności pojawiających się podczas uczestnictwa w szkoleniu.

Zajęcia szkoleniowe odbywały się w dwóch lokalizacjach: w ówczesnej siedzibie Ogólnopolskiego Cechu Rzemieślników Artystów (OCRA) na ul. Krzywe Koło 2/4 oraz w jednej z sal Zespołu Szkół nr 31 im. J. Kilińskiego na ul. Felińskiego 15 w Warszawie.

Wykres 13. Czy odpowiadało Panu/i miejsce szkolenia?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ankiet zebranych przez Zamawiającego

Z danych przedstawionych na wykresie 13 wynika, że uczestnikom bardziej odpowiadała lokalizacja w Zespole Szkół nr 31 na ul. Felińskiego 15 – łącznie oceniło ją pozytywnie ok. 92% respondentów, podczas gdy dla siedziby OCRA pozytywnych opinii było 69%.

W uzasadnieniu badanych zazwyczaj pojawiały się negatywne opinie nt. zbyt małej sali szkoleniowej dla 15 – osobowej grupy uczestników w siedzibie OCRA:

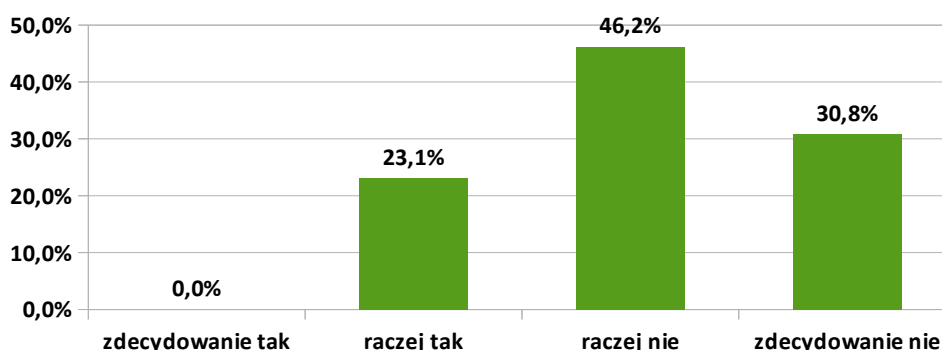
- *Pomieszczenia są dość małe i ciasne. Nie nadaje się kompletnie na ćwiczenia praktyczne.*
- *Za mało miejsca.*
- *Dobry dojazd, położenie na starówce piękne, ale sale kompletnie nieprzygotowane.*
- *Tablica prawie niewidoczna, ciasno, krzywo się siedzi i aby przeczytać obraz z rzutnika trzeba się wychylać.*

- *Lokalizacja dobra, ale za mało miejsca.*
- *Na tyle osób to miejsce zdecydowanie za mało.*
- *Bardzo dobra lokalizacja, ale mało miejsca, niewygodne. Mało widoczne materiały/ pomoce - rzutnik.*

W ramach realizacji projektu, nastąpiło przesunięcie terminu szkolenia ze względu na przedłużającą się procedurę zmiany grupy docelowej (odbiorców) projektu, polegającej na wyłączeniu młodocianych pracowników ze względu na brak tej grupy na rynku. Pierwotnie zakładano, że szkolenie odbędzie się w I i II kwartale 2012 roku w trybie weekendowym (zjazdy co 2 tygodnie), ostatecznie przesunięto szkolenie na IV kwartał 2012 r. pozostawiając tryb weekendowy, jednocześnie zagęszczając intensywność szkoleń do cotygodniowych zjazdów.

Jak się okazało harmonogram ten okazał się bardzo wyczerpujący dla uczestników szkolenia, czemu dali wyraz zarówno w ocenach ilościowych, jak i w opiniach jakościowych.

Wykres 14. Czy odpowiadał Panu/i harmonogram szkolenia?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ankiet zebranych przez Zamawiającego

Na wykresie 14, można zauważyć, że 77% ankietowanych jest „raczej niezadowolonych” i „zdecydowanie niezadowolonych” z harmonogramu szkolenia.

W uzasadnieniach do negatywnych ocen pojawiały się następujące opinie:

- *Szkolenia w każdy weekend zdecydowanie utrudniały pogodzenie z innymi obowiązkami, w tym z zawodowymi.*
- *Częstotliwość zajęć w każdy weekend w m-cu zdecydowanie nie odpowiadał. Godziny szkoleń - tak, pora roku na wyjazdy - zdecydowanie nie.*
- *Soboty i niedziele przydają się do zamknięcia tygodnia oraz do odpoczynku.*
- *Harmonogram zajęć kłócił się z zajęciami szkolnymi.*
- *Lepszy był pomysł z 1 półroczą - zajęcia co 2 tyg. Zrujnowany czas na wypoczynek, na rodzinę i przyjaciół, zaległości w szkole i w następstwie same problemy. Ogólnie szkolenie stało się męczące.*
- *Zajęcia były organizowane zbyt często i kolidowały z planami.*
- *Wprowadzono mnie w błąd. Zanim zdecydowałam się na udział w projekcie powiedziano mi, że zajęcia będą co 2 tygodnie. Za dużo było godzin jednego dnia i zajęty cały weekend.*
- *Zajęcia odbywały się za często i trwały za długo, a wyjazdy studyjne w piątki kolidowały z moimi zajęciami w szkole co nie było dla mnie korzystne.*
- *Wizyty studyjne - lepsze w okresie letnim. Zajęcia w kilka weekendów pod rząd - zbyt obciążające. Godzina wyjazdu na wizytę studyjną.*

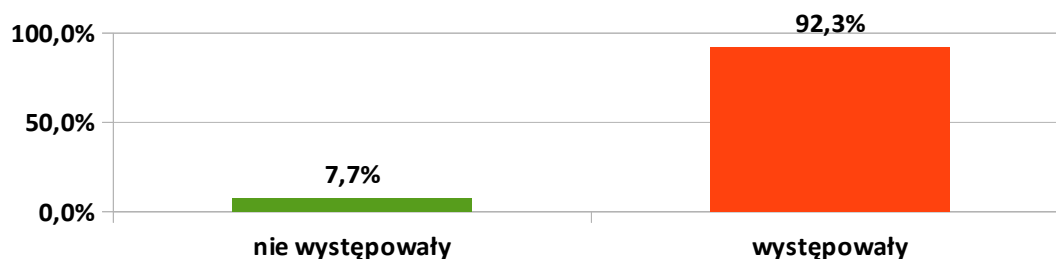
W trakcie badania fokusowego padały także następujące opinie:

Uczeń: *Zajęcia były co tydzień i to w 2 dni weekendu, więc człowiek uczęszczający do szkoły albo pracujący czuł, że jest 7 dni w szkole, albo 7 dni w pracy. To było zupełne zmęczenie materiału... tyle godzin na szkoleniu.*

Opinie te powtórzyły się w przypadku pytania o niedogodności związane z udziałem w projekcie. Na wykresie 15 można zauważyć, że 12 na 13 respondentów potwierdziło te niedogodności. Uzasadnienie do negatywnych opinii zostało przedstawione poniżej:

- Wizyty studyjne, które odbywały się w piątek zdecydowanie kolidowały z obowiązkami zawodowymi.
- Częstotliwość zajęć i pora roku - jesień, na którą przypadają najczęstsze wyjazdy studyjne, realizowane w okresie przedświątecznym.
- Zajęcia odbywały się głównie w miejscach nie pozwalających na wykonywanie ćwiczeń praktycznych.
- Historia mody nie była historią mody. Historia sztuki była za mało szczegółowa. Zajęcia w każdy weekend. Przed rozpoczęciem zajęć zaznaczyłam na formularzu zajęcia w których chce uczestniczyć i myślałam, że tylko w ich będę uczestniczyć.
- Zajęcia co tydzień w weekendy, zajęcia trwające prawie 7h.
- Cotygodniowe zajęcia niekiedy stwarzały problem.
- Godziny zajęć i ich częstotliwość. Brak czasu dla siebie.
- Terminy. Na niektórych zajęciach źle przygotowane materiały dydaktyczne. Zbiórki o 6.00 na wyjazdy studyjne.

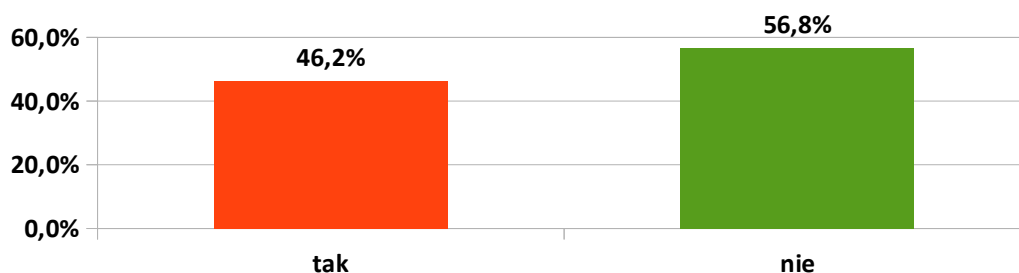
Wykres 15. Czy występowały niedogodności związane z udziałem w projekcie?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ankiet zebranych przez Zamawiającego

W związku z powyższymi problemami, aż 46% respondentów rozważało rezygnację z udziału w projekcie. Analiza odpowiedzi została przedstawiona na wykresie 16.

Wykres 16. Czy w trakcie trwania projektu rozważał Pan/i rezygnację z uczestnictwa w szkoleniu?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z ankiet zebranych przez Zamawiającego

Uzasadnienia respondentów dotyczące chęci rezygnacji potwierdzają głównie wcześniejsze uwagi dotyczące zbyt intensywnego harmonogramu szkolenia:

- *Z uwagi na intensywność szkoleń (w każdy weekend).*
- *Dwie przyczyny - uciążliwość związana z koniecznością udziału w zajęciach w każdy weekend i brak przygotowania ze strony prowadzącego: Historia Sztuki i Rzemiosła - T. Dominika.*
- *Brak czasu.*
- *Wyrzuty sumienia z powodu opuszczenia niektórych zajęć, bo bardzo chciałoby się posiadać wiedzę zwłaszcza z marketingu, lecz inne życiowe obowiązki wygrywały.*
- *Gdyż nie mogłam podjąć pracy, gdyż każdy weekend był zajęty.*
- *Rozwiązałam taką możliwość ze względu na brak czasu w weekendy, które poświęciłabym na przygotowanie do szkoły, naukę.*

Podsumowanie

Czy produkt przynosi zakładane korzyści dla grup docelowych?

Jednym z zakładanych rezultatów projektu było „podniesienie poziomu wiedzy i kwalifikacji w zakresie rzemiosła artystycznego”.

W ramach badania ankietowego ok. 69% respondentów stwierdziło, że udział w szkoleniu raczej podniósł ich wiedzę i kwalifikacje. Jednak nie można do końca traktować tej odpowiedzi za miarodajnej, gdyż pytanie samo w sobie zawierało błąd multiplikacji - zapytano naraz o dwie rzeczy. Rozbieżność respondentów w opiniach ujawniła się podczas analizy informacji z pytań otwartych w ankiecie, a także podczas badania fokusowego. W tym wypadku należałoby rozróżnić wzrost poziomu wiedzy od wzrostu poziomu kwalifikacji. Jeżeli w pierwszym przypadku ankietowani wyrażali bardzo duże zadowolenie ze szkolenia, o tyle w drugim wzrost kwalifikacji łączyli z nabywaniem pewnych umiejętności praktycznych – a tych, według nich było zbyt mało.

W celu podniesienia korzyści dla grup docelowych, zaleca się aby Program Szkolenia w większym stopniu zawierał w sobie elementy nastawione na doskonalenie praktycznych umiejętności.

Czy produkt jest skuteczny? Co wpływa na jego skuteczność – czy są to metody pracy, dobór grup docelowych, organizacja procesu wsparcia czy inne czynniki?

Czy możliwe jest zwiększenie skuteczności proponowanych metod i pod jakimi warunkami?

W przypadku oceny skuteczności produktu, należy stwierdzić, że wymienione czynniki wpływające na jego skuteczność wymagają pewnej modyfikacji. Wnioski zawarte w opisie kryterium trafności i użyteczności oraz w analizie danych w niniejszym podrozdziale wskazują na następujące podsumowanie:

1. **Metody pracy** – należy w większym stopniu uatrakcyjnić Program Szkolenia w zakresie zdobywania praktycznych umiejętności w oferowanych kursach, przy równoczesnym nastawieniu na interaktywność metod kształcenia.
2. **Dobór grup docelowych** – mimo niskiej frekwencji rzemieślników/mistrzów podczas zajęć, nie należy rezygnować z wyłączenia tej grupy z udziału w szkoleniu. Pozostała część uczestników (uczniowie szkół, słuchacze placówek oświatowych) podkreślała duże korzyści jakie niosła za sobą możliwość poznania osób z długoletnim stażem w branży oraz wymiany doświadczeń. Ważny w tym przypadku był element tzw. sieciowania. Proponuje się przyjęcie alternatywnych rozwiązań w zakresie udziału zdefiniowanej grupy docelowej w projekcie (czyt. pkt 17 w rozdziale „wnioski i rekomendacje”), a także rozszerzenie tej grupy o dorosłe osoby chcące się przebranżowić.

3. **Organizacja procesu wsparcia** – dotyczy trzech kwestii: harmonogramu realizacji szkolenia, liczby godzin poszczególnych kursów oraz lokalizacji szkolenia. W pierwszym przypadku proponuje się przyjęcie rozwiązania, które było przewidziane w pierwszym podejściu wdrażania produktu, czyli szkolenia odbywające się co 2 tygodnie podczas letnich miesięcy kalendarzowych. Sugeruje się także zmniejszenie liczby godzin w bloku poświęconym „Konserwacji i ochrony dziedzictwa” na rzecz zdobywania praktycznych umiejętności np. w zakresie rysunku ręcznego i projektowania czy projektowania komputerowego. W przypadku bloku poświęconego „Kreacji artystycznej” zaleca się położenie większego nacisku na praktyczne elementy szkolenia. Rekomenduje się jednocześnie pozostawienie pozostałych 2 bloków tematycznych poświęconych „Historii Sztuki i Rzemiosła” a także „Przedsiębiorczości z elementami marketingu”. Odnośnie doboru lokalizacji szkolenia, zaleca się dostosowanie jej w taki sposób, aby spełniała zasady komfortu, wydajności i bezpieczeństwa miejsca przebywania uczestników.

Z jakim powodzeniem zrekrutowane zostały osoby do testowania produktu?

W trakcie poszczególnych prac nad niniejszym projektem – od etapu konceptualizacji do etapu testowania, zaistniało kilka zewnętrznych czynników, które spowodowały konsekwencje w zakresie organizacji projektu. Jednym z nich był brak znacznego zainteresowania szkoleniem wśród rzemieślników-mistrzów, a drugim deficyt uczniów kształcących się u mistrzów. Drugi aspekt wpłynął bezpośrednio na harmonogram realizacji szkolenia – rozpoczęcie z 8-miesięcznym opóźnieniem, a także zintensyfikowanie planu zajęć do co weekendowych spotkań. Przyczyniło się to do braku wystarczającego zainteresowania szkoleniem w drugiej fazie rekrutacyjnej, a podczas samej realizacji do znacznego niezadowolenia uczestników z powodu braku wolnego czasu, wyczerpania intensywnością grafiku, a tym samym rozważania rezygnacji z udziału w szkoleniu.

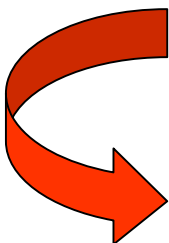
Jak się okazało był to bardzo istotny czynnik wpływający na niezadowolenie uczestników szkolenia. Zaleca się zatem w przyszłości opracowanie harmonogramu szkolenia, który będzie optymalny dla osób uczących się i pracujących w połączeniu z ich pozostałym zakresem obowiązków.

Jak można ocenić stopień, w jakim zakładane działania odnośnie wdrażania produktu skoordynowane zostały ze sposobem ich realizacji?

W ramach zakładanych działań przewidzianych do wdrażania produktu wymienić należy następujące: rekrutacja uczestników, rekrutacja kadry, wybór lokalizacji szkolenia oraz realizacja szkolenia. W podsumowaniu stopnia koordynacji niniejszych działań, wysuwają się następujące wnioski:

1. Rekrutacja uczestników – na planowanych 25 uczestników szkolenia, zrekrutowano 18 osób, z których 15 ukończyło szkolenie. Przyczyna takiej sytuacji została opisana powyżej.
2. Rekrutacja kadry – zaleca się w przyszłości położenie większego nacisku na jakościowe kryteria wyboru trenerów szkolenia.
3. Wybór lokalizacji szkolenia – sugeruje się dobór miejsca szkoleniowego dostosowanego pod względem ergonomii przestrzeni.
4. Realizacja szkolenia – odnośnie realizacji samego szkolenia, zaleca się modyfikację harmonogramu szkolenia, metod pracy oraz dostosowania tematyki szkolenia w odniesieniu do potrzeb odbiorców (szczegółowe sugestie zostały przedstawione w rozdziale poświęconym wnioskom i rekomendacjom).

EFEKTYWNOŚĆ

- Czy wypracowany produkt przynosi zakładane efekty w odniesieniu do poniesionych nakładów (finansowych, czasowych, ludzkich)?
- W jakim stopniu proponowana innowacja jest lepsza od istniejących rozwiązań, bardziej atrakcyjna i efektywna?

Czy wypracowany produkt przynosi zakładane efekty w odniesieniu do poniesionych nakładów (finansowych, czasowych, ludzkich)?

W przypadku oceny efektywności finansowej całkowity koszt szkoleń stacjonarnych, uwzględniający koszt cateringu i wynagrodzenie wykładowców wyniósł **33 894,15 zł**. Nie poniesiono żadnych nakładów na wynajem lokalizacji szkolenia, gdyż miejsce udostępnił nieodpłatnie Ogólnopolski Cech Rzemieślników Artystów oraz Zespół Szkół nr 31 im. J. Kilińskiego w Warszawie.

Na potrzeby przeprowadzenia poszczególnych kursów w ramach Programu Szkolenia zostało zatrudnionych łącznie 8 wykładowców, którzy zostali wyłonieni do projektu zgodnie z zasadą konkurencyjności, przez co stawki za godzinę szkolenia nie były jednakowe dla wszystkich.

Wskaźnik efektywności kosztowej wyniósł **159,36 zł** - średni koszt 1 godziny wykładowcy.

Przyjmuje się, że stawki rynkowe usług szkoleniowych realizowanych ze środków unijnych kształtującą się obecnie w granicach od 100 do 300 zł za godzinę szkolenia. Porównując zatem wskaźnik efektywności kosztowej w niniejszym projekcie z podobnymi usługami szkoleniowymi na rynku, należy stwierdzić, że wskaźnik ten jest raczej niski, szczególnie jak na warunki ekonomiczne województwa mazowieckiego.

Natomiast łączny wskaźnik efektywności kosztowej szkolenia (uwzględniający koszty cateringu) wyniósł 215,88 zł.

Z kolei koszt wizyt studyjnych wyniósł **35 547 zł**. Zrealizowano 2 lokalne i 3 wizyty wyjazdowe. Średni koszt wizyty lokalnej to ok. 2 000 zł, natomiast wyjazdowej - ok. 10 000 zł.

Zatem łączny wskaźnik efektywności kosztowej produktu wyniósł **4 085,00 zł** (koszt szkolenia na 1 uczestnika). Koszty te można uznać za umiarkowane.

Kryterium efektywności oceniono także w zakresie próby odpowiedzi na pytanie „W jakim stopniu proponowana innowacja jest lepsza od istniejących rozwiązań, bardziej atrakcyjna i efektywna?”

Jak twierdzą przedstawiciele Ogólnopolskiego Cechu Rzemieślników Artystów w momencie pojawienia się pomysłu na realizację projektu szkoły zawodowe nie kształciły w rzemiośle artystycznym. Zostały zastąpione przez licea profilowane:

...wtedy zależało nam na tym, aby uczniowie u nas się pojawili. Robiliśmy research do projektu w 90 Cechach na Mazowszu, gdzie stwierdziliśmy że nie ma w ogóle uczniów w rzemiośle artystycznym.

Dalej Partner projektu argumentuje atrakcyjność i unikatowość niniejszego Programu Szkolenia:

Chcieliśmy po pierwsze jakby wrócić do nauczania mistrz-uczeń i móc to sfinansować, a po drugie zastanowić się co można zrobić ze szkolnictwem zawodowym. W zeszłym

roku od września znowu otwarto zawodówki, ale jak zaczynaliśmy ten program to nawet zawodówek nie było. Natomiast my w naszym projekcie chcieliśmy, aby po szkoleniu była osoba, która jest w stanie rozpocząć działalność w rzemiośle artystycznym a także uzyskać informacje, że istnieje coś takiego jak cechy rzemieślnicze i kierować się do tych cechów, żeby tam dowiedzieć się jak może zdobyć dalsze kwalifikacje w zawodzie. Chcieliśmy także poszerzyć wiedzę i uczniów i mistrzów nt. historii sztuki i rzemiosła artystycznego i żeby osoby mogły wziąć również udział w zajęciach nt. kreacji artystycznej.

Później przy otwarciu działalności artystycznej pomagałoby im to rozwijać się wielokierunkowo. Bo np. jeżeli ktoś jest artystą i tworzy to nie zawsze potrafi sobie także poradzić od strony prowadzenia działalności artystycznej. Albo jeżeli jest bardziej przedsiębiorcą, to nie zawsze ma ten talent nad którym musi pracować. W związku z tym, aby te rzeczy stały się kompatybilne, doszliśmy do wniosku, że trzeba zrealizować taki pomysł w formie projektu – ten program miał być takim pomostem.

W ramach przeprowadzonego wywiadu z dyrektorem Zespołu Szkół Nr 31 im. J. Kilińskiego w Warszawie została przekazana informacja, że od obecnego roku będzie funkcjonować klasa wielozawodowa, gdzie zawód złotnik jubiler będzie jedną ze specjalności. Program nauczania będzie dotyczył zajęć ogólnokształcących, natomiast szkolenia specjalistyczne będą się odbywały w innych jednostkach. Dyrektor zespołu szkół tłumaczy to następująco:

...zajęcia ogólnokształcące odbywające się na terenie szkoły, natomiast zajęcia tzw. PKZ-ty (Przedmioty Kształcenia Zawodowego) bo w tej chwili już jest nowa podstawa programowa od tego roku, będą one realizowane u pracodawców bądź w Centrach Kształcenia Praktycznego. To jest takie Centrum w którym się uczy tylko przedmiotów zawodowych i prowadzi się tylko zajęcia praktyczne, z kolei nie ma zajęć ogólnokształcących.

Dyrektor została zapytana również o to, czy kursy zaproponowane w testowanym Programie Szkolenia pokrywają się z obecną podstawą programową w liceum profilowanym bądź z nowym programem w kształceniu zawodowym. Udzielona została następująca odpowiedź:

Nie ma takich przedmiotów, które się pokrywają, to jest uzupełnienie dla tych którzy chcą wiedzieć więcej niż w szkole. Obecne przedmioty w klasie to: język polski, obcy, historia, wos, geografia, podstawy przedsiębiorczości, chemia, fizyka, informatyka, w-f i tu się w zasadzie kończą przedmioty ogólnokształcące, w nowej podstawie już nie ma wok-u, jest wos, natomiast znajdują się przedmioty zawodowe i to jest jakby uzupełnienie, bo w szkole wielozawodowej ten program wygląda inaczej bo nie prowadzimy żadnych zajęć teoretycznych zawodowych ani praktycznych, tylko one są w tzn. turnusach albo w Centrach Kształcenia.

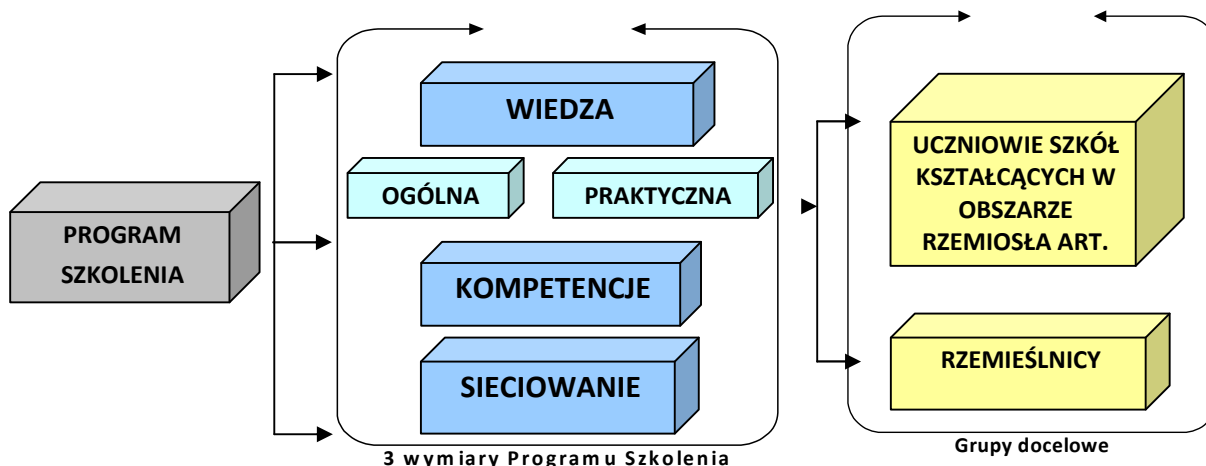
Zakładano, że w ramach podniesienia wiedzy uczestnicy będą mogli nabyć wiadomości ogólnorozwojowe w każdej z zaproponowanych tematów szkolenia, a także przez praktyczne nauczanie uczestników. Zastosowano w tym przypadku różnorodne metody nauczania, od ćwiczeń samodzielnie realizowanych przez uczniów, przez przykłady dobrych praktyk, po udział w wizytach studyjnych. Nauczanie elementów praktycznych w stosunku do przekazywanej teorii w szkoleniach było różnorodnie potraktowane i zależało od programu danego kursu oraz od wykładowcy i dobranych metod pracy.

W przypadku podnoszenia kompetencji uczestników szkolenia, zakładano podniesienie kompetencji artystycznych oraz kompetencji przedsiębiorczych.

Istotnym elementem modelu innowacyjnego Programu Szkolenia była możliwość spotkania się i wymiany doświadczeń pomiędzy uczniami a mistrzami. Czyli tzw. sieciowanie. Dla uczniów dawało to korzyść rozumianą jako poznanie praktyków z wieloletnim doświadczeniem, a czasami mentorów, którzy mogą inspirować i poszerzać horyzonty. Natomiast mistrzowie mieli możliwość wymiany kontaktów, które mogą owocować w przyszłości różnorodną współpracą.

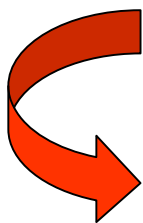
Poniżej został przedstawiony schemat, na którym zaprezentowano zakładany przez realizatorów model Programu Szkolenia.

Model Programu Szkolenia

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Strategii Wdrażania Projektu Innowacyjnego Testującego pt. „FABER – Rzemiosło motorem tworzenia zawodów kreatywnych”.

TRWAŁOŚĆ

- Czy i w jakim stopniu prawdopodobne jest funkcjonowanie produktu po zakończeniu projektu?
- Jaki jest potencjał produktu w dłuższej perspektywie czasowej?
- Czy zasadne jest podejmowanie działań upowszechniających i włączających?

Jaki jest potencjał produktu w dłuższej perspektywie czasowej?

Potencjał produktu finalnego do upowszechniania i włączania jest tym wyższy, im wyższa jest:

- jego innowacyjność;
- adekwatność w kontekście priorytetów polityki (inaczej mówiąc: czy produkt jest pilnie oczekiwany, bo dotyczy grup/problemów kluczowych z punktu widzenia polityk krajowych, regionalnych czy lokalnych, czy jest realne oczekiwanie i zapotrzebowanie ze strony użytkowników na dany rodzaj produktu);
- łatwość wdrożenia (czyli wdrożenie produktu nie wymaga wiele czasu, pracy, nakładów finansowych, skomplikowanych procedur, wysokospecjalistycznych szkoleń dla użytkowników);

- łatwość stosowania (czyli produkt jest prosty w użyciu, nie wymaga wielu instruktaży, skomplikowanych instrukcji, nadzoru „mentorów”);
- efektywność finansowa usług oferowanych z wykorzystaniem produktu (a więc usługi te są tańsze w porównaniu z metodami stosowanymi dotychczas, a ponadto niwelują istotne straty spowodowane istnieniem nie rozwiązywanego problemu). Należy przy tym pamiętać, że istotna jest analiza „koszty-korzyści”, a tradycyjna analiza „koszty-zyski” jest tu drugorzędna. Oznacza to, że nawet gdy usługi te nie są tańsze, ale dają niewspółmiernie lepsze wyniki, to warto zaryzykować.¹⁰

Jak już wcześniej przytaczano z zapisów Strategii Wdrażania Projektu, innowacja produktu miała polegać na opracowaniu narzędzi służących rozwiązaniu problemu dysonansu pomiędzy ofertą edukacyjną szkół zawodowych i systemem kształcenia u mistrzów a wymaganiami rynku pracy. Mimo, że obecnie na terenie Warszawy nie spotyka się przypadków kształcenia młodocianych pracowników u mistrzów rzemiosła artystycznego, to problem rozbieżności pomiędzy systemem edukacji a wymogami rynku pracy pozostaje aktualny. Można zatem stwierdzić, że wdrażanie mechanizmów edukacyjnych, które wpływają na wyrównywanie kompetencji osób wiążących swoją ścieżkę zawodową z rzemiosłem artystycznym przynosi korzyści w długofalowej perspektywie nie tylko bezpośrednim stronom tej interakcji, ale również społeczeństwu jako konsumentowi wytwarzanych dóbr i usług, liczącemu na zachowanie odpowiedniej jakości.

Zatem innowacja w tym wymiarze polega na braku takich rozwiązań edukacyjnych w przeszłości na terenie miasta Warszawy, dedykowanych rzemiosłu artystycznemu, które skierowane są do grupy uczniów jak i rzemieślników. Przy czym należy zaznaczyć, że zróżnicowanie odbiorców pod względem wieku, płci, wykształcenia i doświadczenia zawodowego było korzystne dla uczestników, jednakże z zachowaniem pewnych warunków, które zostaną przedstawione we wnioskach do raportu.

Pozostałe wyżej wymienione czynniki, które zostały przytoczone w odniesieniu do wysokiego potencjału produktu należy uznać za spełnione w przypadku ewaluowanego produktu. Dotyczy to zarówno adekwatności w kontekście priorytetów polityki, odnoszącej się do wpierania sektora rzemiosła artystycznego jako jednej z branż kreatywnych będącej obecnie motorem rozwoju gospodarczego, a także niwelowania deficytu zawodów wymierających – do których niewątpliwie należą specjalizacje rzemiosła artystycznych. Produkt cechuje także łatwość wdrożenia a zarazem łatwość stosowania.

Czy i w jakim stopniu prawdopodobne jest funkcjonowanie produktu po zakończeniu projektu?

Na pytanie kto miałby wdrażać opracowany program, Partner projektu wskazuje m.in. na swoją instytucję czyli Ogólnopolski Cech Rzemieślników Artystów, a także państwowe placówki oświatowe:

Szkoła, my. Będziemy robić rekrutację i wśród Mistrzów i wśród Cechów które są, ale nawet na giełdach minerałów, takich które są u nas w Warszawie, tam gdzie są osob, które robią takie rzeczy, czy na targach różnego rodzaju.

Z kolei na pytanie czy taki program mógłby być realizowany w szkole zawodowej np. w ramach dodatkowych zajęć, dyrektor Zespołu Szkół odpowiada:

Tego bym nie powiedziała, ja bym się odniosła do szerszej społeczności niż tylko społeczność szkolna. Ale proponowałabym zrobić rekrutację z całej Warszawy czy mazowieckiego, żeby grupa nie rekrutowała się tylko spośród naszych uczniów.

¹⁰ <http://www.kiw-pokl.org.pl/index.php?lang=pl>

Jak się okazuje dużą rolę odgrywają w tym zakresie fundusze. Według Partnera projektu finansowanie w przyszłości powinni zapewnić uczestnicy szkolenia:

Ludzie, którzy będą się zgłaszać (będą finansować), bo miało to być płatne.

Ale jak zauważa dyrektor zespołu szkół może pojawić się problem w znalezieniu chętnych do udziału w płatnym szkoleniu:

Myślę że jeżeli będzie płatny to nie będzie chętnych, bo jeżeli teraz mają to bezpłatne.

Biorąc pod uwagę specyfikę grup docelowych projektu – uczniowie, którzy zazwyczaj są utrzymywani przez rodziców, a z drugiej strony rzemieślnicy, którzy w dużej mierze nie widzą potrzeby doksztalcania (z wyjątkiem szkoleń z zakresu marketingu i promocji) można wnioskować, że realizacja płatnego Programu Szkolenia stałaby pod znakiem zapytania.

Dlatego w celu zachowania trwałości produktu po zakończeniu projektu, ważne jest także nawiązanie i podtrzymanie współpracy z decydentami projektu, czyli instytucjami, które mogłyby współfinansować w przyszłości dany produkt, bądź z którymi możnaby współtworzyć projekt z funduszy unijnych albo stworzyć rozwiązania systemowe w celu realizacji danego produktu. Przykładem takiego systemowego rozwiązania służącego poprawie jakości kształcenia zawodowego jest projekt „modernizacja kształcenia zawodowego w Małopolsce”, który jest realizowany przy współpracy szeregu instytucji tj. Urząd Marszałkowski, przedstawiciele władz powiatowych, przedstawiciele gmin, a także szkoły niepubliczne w regionie¹¹.

Czy zasadne jest podejmowanie działań upowszechniających i włączających?

Strategia upowszechniania i włączania produktu finalnego do głównego nurtu polityki i praktyki stanowi jeden z ważniejszych elementów projektu innowacyjnego testującego. W projekcie nie chodzi tylko o wytworzenie rozwiązania. Równie ważne jest jego przekazanie do użytkowania.

Pomysł na realizację projektu jest niewątpliwie innowacyjny i trafiający w istotne problemy rzemiosła artystycznego, jakimi są: skuteczne prowadzenie kształcenia w zawodach rzemiosła artystycznego, brak kontaktów pomiędzy grupami docelowymi znajdującymi się po różnych stronach osi w tym sektorze, a także słaba współpraca różnych instytucji, które mogłyby wnieść wkład w niwelowanie negatywnego wizerunku kształcenia zawodowego w rzemiosle w społeczeństwie.

Zaleca się podjęcie działań upowszechniających i włączających, z zastrzeżeniem, że model Programu Szkolenia upowszechniany i włączany do głównego nurtu polityki będzie zmodyfikowany, co zostanie dokładnie przedstawione w kolejnym rozdziale. Konieczne jest utrzymanie formuły partnerstwa i zachęcanie do współpracy różnych instytucji będących w grupie użytkowników jak i decydentów. Czy to w roli promocyjnej, inspirującej bądź implementacyjnej. Uprawdopodobni to funkcjonowanie modelu Programu Szkolenia i jego rozwój po zakończeniu projektu, gdyż mimo pomysłu w zakresie komercyjnego organizowania szkolenia, warto poszukać wcześniej alternatywnych źródeł finansowania danego produktu – szczególnie biorąc pod uwagę cel i adresatów przedsięwzięcia. Samo wdrożenie produktu nie wymaga głębokich zmian programowych, a zaledwie kosmetycznych poprawek, które są istotne dla dalszego podejmowania działań upowszechniających i włączających.

¹¹ <http://www.malopolskie.pl/zawodowcy/>

Wnioski i rekomendacje

WNIOSKI I REKOMENDACJE OGÓLNE ODNOSZĄCE SIĘ DO WARUNKÓW OKÓŁPROGRAMOWYCH

1. WNIOSEK

W założeniach Strategii Wdrażania Projektu znalazł się istotny zapis odnoszący się do stosowania zasady **empowerment** na każdym etapie projektu. Jest to zgodne z wymaganiami realizacji projektów innowacyjnych.

1. REKOMENDACJA

Rekomenduje się, aby w kolejnych etapach realizacji projektu (weryfikacja założeń Programu oraz upowszechnienie i mainstreaming produktu finalnego) uaktywnić interesariuszy projektu (szczególnie tych, którzy do tej pory nie brali znacznego udziału w projekcie).

Proponuje się następujące zdefiniowanie ról, jakie mogliby przyjąć interesariusze projektu:

- **Implementacyjna** – pełna odpowiedzialność za przygotowanie i wdrożenie działań – szeroki zakres instrumentów możliwych do zastosowania.
- **Inspiracyjna** – inspirowanie lub koordynacja działań – aktywna współpraca z użytkownikami projektu.
- **Promocyjna** – stymulowanie określonych zachowań wśród podmiotów niezależnych – ograniczony zakres instrumentów bezpośredniego oddziaływania.

Poszczególni interesariusze projektu wraz z rolami, które mogliby pełnić:

- **Użytkownicy projektu** - podmioty, które mogą realizować w pełni lub w zmodyfikowanym zakresie wypracowany program po zakończeniu projektu (szkoły zawodowe i inne placówki oświatowe prowadzące kształcenie w rzemiosłach artystycznych, Centra Kształcenia Zawodowego, Centra Kształcenia Ustawicznego, Ochotnicze Hufce Pracy, organizacje pozarządowe, Związek Rzemiosła Polskiego, Mazowiecka Izba Rzemiosła i Przedsiębiorczości, Cechy rzemieślnicze) – działania upowszechniające mające na celu promocję produktu, wskazanie jego zalet i korzyści z jego wdrażania – **Rola implementacyjna.**
- **Odbiorcy projektu** – osoby zainteresowane korzystaniem z wypracowanego produktu (rzemieślnicy kształcący w rzemiosle artystycznym, uczniowie i słuchacze szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie w rzemiosle artystycznym i dziedzinach pokrewnych rzemiosłu artystycznemu oraz uczniowie gimnazjów) – działania upowszechniające mające na celu promocję rzemiosła artystycznego i kształcenia w systemie szkolnictwa zawodowego, promocja produktu finalnego, jego użyteczności w kontekście rozwoju zawodowego i dopasowania do rynku pracy - **Rola promocyjna.**
- **Decydenci** – podmioty, których działalność ma wpływ na obszar kształcenia zawodowego, rzemiosła artystycznego i edukację artystyczną (Krajowy Ośrodek Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej; Kuratorium Oświaty w Warszawie; Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie; Ośrodek

Rozwoju Edukacji, Centrum Edukacji Artystycznej, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Biuro Edukacji Urzędu m. st. Warszawy) – działania mające na celu uświadomienie znaczenia rzemiosła artystycznego w kontekście rozwoju regionalnego, przedsiębiorczości i gospodarki, intensyfikacji lokalnego życia kulturowego i wzmacniania potencjału kreatywnego - ważnego czynnika rozwoju regionalnego – **Rola inspiracyjna.**

Sugeruje się również **poszerzenie listy interesariuszy projektu** dla skutecznego mainstreamingu produktu: urzędy pracy, domy kultury, biblioteki, media lokalne, instytucje doradztwa zawodowego.

2. WNIOSEK

W społeczeństwie funkcjonuje ciągle negatywny wizerunek kształcenia zawodowego. Potwierdziły to także wywiady z uczestnikami Programu Szkolenia. Pochodną tego jest brak zainteresowania wykonywaniem zawodów rzemieślniczych, w tym zawodów rzemiosła artystycznego przez młode pokolenie.

2. REKOMENDACJA

Rekomenduje się podjęcie działań upowszechniających i włączających niniejszy produkt. Ponadto zaleca się kontynuację w przyszłości tego typu szkoleń w oparciu o wypracowany program. Oferowanie pozaszkolnych form nauczania w ramach kształcenia zawodowego oraz postawienie na nowoczesne formy kształcenia wraz z odpowiednim wypromowaniem danego modelu wsparcia powinno przyczyniać się do stopniowego niwelowania niekorzystnych opinii o kształceniu zawodowym, w tym w zawodach rzemiosła artystycznego.

3. WNIOSEK

W opinii przedsiębiorców istnieje przekonanie o coraz gorszym wykwalifikowaniu absolwentów ponadgimnazjalnych szkół zawodowych.

3. REKOMENDACJA

Zaleca się ciągle propagowanie rozwiązań edukacyjnych, jak realizowany Program Szkolenia jako ciekawy i atrakcyjny sposób podnoszenia wiedzy i kwalifikacji zawodowych w sektorze rzemiosła artystycznego. Ma to na celu nakierowanie na zmianę w sposobie postrzegania kształcenia zawodowego w społeczeństwie oraz wśród przyszłych adeptów.

4. WNIOSEK

Pojawia się luka informacyjna nt. zapotrzebowania na szkolenia wśród uczniów szkół zawodowych, jak i rzemieślników czy osób planujących przekwalifikowanie zawodowe.

4. REKOMENDACJA

Sugeruje się wprowadzenie działań na rzecz budowy systemu monitorowania i prognozowania na potrzeby rzemiosła artystycznego. Istotne jest przy tym wprowadzenie systematyczności aktualizowania informacji, ale także ograniczenie kosztów ich zdobywania. Ogólnopolski Cech Rzemieślników Artystów dysponując odpowiednią bazą członków a także posiadając odpowiednie narzędzia (w tym kanały komunikacji) z powodzeniem mógłby monitorować ten rynek. Zastąpiłoby to przeprowadzanie kosztownych badań rynku przez zewnętrzne instytucje badawcze. Takie innowacyjne podejście do monitorowania jest istotne nie tylko z rozwojowego punktu widzenia, ale też ekonomicznego. W tym kontekście doskonalenie odpowiednich kompetencji staje się nieuniknione, gdyż kompetencje stają się towarem na rynku i świadczą o

stanie gospodarki regionu w poszczególnych jej gałęziach.

5. WNIOSEK

Programy szkoleń wymagają cyklicznej aktualizacji i modernizacji, ze względu na takie czynniki jak m.in.: postęp techniczny i technologiczny, sytuacja na rynku pracy, zmiany o charakterze prawnym.

5. REKOMENDACJA

Pomocny przy tym byłby również wdrożony system monitorowania, dostarczający aktualną wiedzę o sytuacji na rynku, przez co mógłby odpowiadać na potrzeby odbiorców.

REKOMENDACJE ODNOSZĄCE SIĘ DO PROGRAMU SZKOLENIA

6. WNIOSEK

Interdyscyplinarny Program Szkolenia, zawierający elementy kształcenia z różnych dziedzin, przy zastosowaniu różnorodnych narzędzi i metod nauczania, a także dedykowany dla różnych grup odbiorców nie do końca **rozwiązuje problem dysonansu pomiędzy ofertą edukacyjną szkół zawodowych (i systemem kształcenia u mistrzów) a wymaganiami rynku pracy**. Nie dyskredytuje to jednak testowanego produktu, ponieważ pozostaje on innowacyjny w skali kraju, gdyż jest to jedno z pierwszych w Polsce tego typu komplementarnych przedsięwzięć o zasięgu lokalnym, zakładające równoczesne wsparcie uczniów, jak również przedsiębiorców – rzemieślników, przyczyniając się do możliwości nabycia kontaktów i wymiany doświadczeń.

6. REKOMENDACJA

Sugeruje się, aby zmienić zapisy w Strategii w takim zakresie, że Program Szkolenia rozwiązuje problem dysonansu pomiędzy ofertą edukacyjną szkół zawodowych (i systemem kształcenia u mistrzów) a wybranymi kluczowymi kompetencjami z punktu widzenia wymagań rynkowych.

7. WNIOSEK

W trakcie trwania projektu została dokonana zmiana grupy docelowej - odbiorców szkolenia, spowodowana brakiem w obecnym czasie na rynku uczniów kształcących się u mistrzów.

7. REKOMENDACJA

Rekomenduje się, zmianę zapisów Strategii w zakresie celu głównego odnoszącego się do innowacyjnego produktu. Obecny zapis: „modernizacja oferty kształcenia zawodowego w rzemiosle artystycznym prowadzonego przez rzemieślników-pracodawców w powiązaniu z potrzebami warszawskiego rynku pracy” na „modernizacja oferty kształcenia zawodowego w rzemiosle artystycznym w powiązaniu z potrzebami warszawskiego rynku pracy”.

8. WNIOSEK

Biorąc pod uwagę niewystarczającą długość realizacji szkolenia (ok. 160 h) oraz nastawienie na jego interdyscyplinarność dla różnych sektorów rzemiosła artystycznego a także nastawienie na zdobywanie wiedzy niż praktycznych umiejętności, należy stwierdzić, że Program Szkolenia w większym stopniu pobudzał do podnoszenia kwalifikacji zawodowych niż ich zdobycia.

8. REKOMENDACJA

Zaleca się modyfikację celu szczegółowego z: „Opracowanie programu szkolenia stanowiącego komplementarny element oferty kształcenia w zawodach rzemiosła artystycznego. Akademia Rzemiosł Artystycznych służyć będzie zwiększeniu kompetencji artystycznych uczestników, pobudzeniu kreatywności, poszerzaniu horyzontów oraz podniesieniu ich kwalifikacji zawodowych” na:

„Opracowanie programu szkolenia stanowiącego komplementarny element oferty kształcenia w zawodach rzemiosła artystycznego. Akademia Rzemiosł Artystycznych służyć będzie zwiększeniu kompetencji artystycznych uczestników, pobudzeniu kreatywności, poszerzaniu horyzontów oraz podniesieniu **aspiracji poznawczych ukierunkowanych na rozwój** kwalifikacji zawodowych, a także doskonaleniu umiejętności w zakresie funkcjonowania na rynku gospodarczym.”

9. WNIOSEK

Już podczas badania zrealizowanego przez Grupę IQS w kwietniu 2011 roku w ramach niniejszego projektu wnioskowano iż „Szkolnictwo zawodowe kładzie zbyt mały nacisk na praktyczną naukę zawodu, równocześnie w zbyt dużym stopniu nauczając przedmiotów ogólnokształcących i zawodowych – teoretycznych...”.

9. REKOMENDACJA

Sugeruje się zatem, aby Program Szkolenia był bardziej zorientowany na przekazywanie praktycznych umiejętności podczas nauczania na wybranych kursach. Szczególnie, że również uczestnicy testowanego Programu Szkolenia, podczas przeprowadzonego badania jakościowego, podkreślali, że zbyt mało było aspektów praktycznych w zaoferowanym Programie.

10. WNIOSEK

Ocena użyteczności poszczególnych bloków tematycznych w ramach testowanego Programu Szkolenia nie była jednorodna. Głównym czynnikiem, który wpływał na ocenę kursu był skład grupy docelowej, która była złożona z osób o różnych specjalizacjach, w różnym wieku, a także na różnych etapach ścieżki zawodowej.

10. REKOMENDACJA

Sugeruje się, aby zmniejszyć liczbę godzin w bloku poświęconym „Konserwacji i ochronie dziedzictwa” na rzecz zdobywania praktycznych umiejętności np. w zakresie rysunku ręcznego i projektowania czy projektowania komputerowego. W przypadku bloku poświęconego „Kreacji artystycznej” zaleca się położenie większego nacisku na praktyczne elementy szkolenia. Rekomenduje się jednocześnie pozostawienie pozostałych 2 bloków tematycznych poświęconych „Historii Sztuki i Rzemiosła” a także „Przedsiębiorczości z elementami marketingu” w niezmiennym zakresie i wymiarze czasowym.

11. WNIOSEK

Poruszonym problemem przez uczestników Programu Szkolenia była jakość pracy wykładowców. W tym wypadku chodziło o takie czynniki jak: sposób prowadzenia zajęć, zaciekawienie odbiorców tematem i sposób aktywizacji uczestników, przygotowanie merytoryczne oraz metody kształcenia.

11. REKOMENDACJA

Zaleca się, aby w ramach wyboru wykładowców poszczególnych kursów, położyć większy nacisk na aspekty jakościowe wyboru trenera/wykładowcy – czyli na ich wiedzę, kompetencje czy np. na doświadczenie w stosowaniu aktywizujących metod pracy.

12. WNIOSEK

Istotną kwestią jest również nakreślenie odpowiednich ram Programu Szkolenia i metodyki kształcenia.

12. REKOMENDACJA

Rekomenduje się, aby na etapie wprowadzania zmian do produktu finalnego ponownie powołać odpowiedni zespół metodyczny bądź eksperta zewnętrznego z dziedziny wdrażania procesów innowacyjnych w edukacji. Ekspert ten powinien posiadać m.in. doświadczenie w zakresie doradztwa metodycznego, szczególnie w nauczaniu zawodowym, a także legitymować się autorskimi programami w zakresie nauczania aktywizującego. Ważne jest dopracowanie Programu Szkolenia w porozumieniu z pracodawcami/mistrzami czynnymi zawodowo, a także ze specjalistami w wybranych dziedzinach wiedzy, które zostały wybrane do Programu Szkolenia oraz uczestnikami, którzy testowali produkt. Ich zadaniem powinna być modyfikacja scenariuszy zajęć wzbogacona o praktyczne elementy wraz interaktywnymi metodami kształcenia.

13. WNIOSEK

Ważne jest także wprowadzenie bardziej innowacyjnych metod pracy z uczestnikami oraz nastawienie na praktyczne umiejętności w kształceniu, w tym udostępnienie wykładowcom /trenerom narzędzi wspomagających pełniejsze wykorzystanie ich wiedzy i umiejętności. Pozwoli to na stworzenie wystandaryzowanych programów poszczególnych zajęć i metod kształcenia. Powinno to zapewnić podobną jakość kształcenia przez wykładowców oraz wyeliminowanie błędów czy niedociągnięć.

13. REKOMENDACJA

Sugeruje się, aby Program Szkolenia był nastawiony w większym stopniu na interaktywne i nowoczesne formy kształcenia bądź nimi uzupełniony jak np. pokaz, film, spotkanie z ekspertem, czy w przyszłości e-learning, blended learning (jest to mieszana metoda kształcenia, łącząca tradycyjne metody nauki i bezpośredni kontakt z prowadzącym z aktywnościami prowadzonymi zdalnie przy pomocy komputera). Obie ostatnie formy wymagają wdrożenia odpowiednich narzędzi informatycznych. Przykładem takiego projektu jest platforma "Rzemieślnicze e-kwalifikacje": <http://www.e-test.bit-polska.pl/>

14. WNIOSEK

Istotnym problemem w organizacji testowania Programu Szkolenia były utrudnienia w zakresie rekrutacji uczestników. W pierwszym etapie realizacji Szkolenia, udało się zgromadzić zakładaną grupę 25 osób. Jednakże okazała się ona niezgodna z założeniami projektowymi, gdyż pośród uczestników zabrakło młodych pracowników zatrudnionych u rzemieślników w celu nauki zawodu w rzemiosle artystycznym. Okazało się, że w obecnym czasie brakuje takiej grupy osób na rynku, mimo że na etapie powstawania koncepcji projektu zostali oni zidentyfikowani.

14. REKOMENDACJA

Rekomenduje się ponownie, aby wprowadzić system monitorowania rynku, który pozwoliłby uniknąć takich sytuacji w przyszłości. Bieżące monitorowanie umożliwiłoby identyfikację kluczowych uczestników szkolenia, bez ponoszenia kosztów finansowych i czasowych w późniejszych fazach realizacji projektu.

15. WNIOSEK

Po ponownym uruchomieniu procesu organizacji szkolenia - po uzyskaniu zgody Instytucji Pośredniczącej II stopnia na zmianę struktury grupy docelowej – w trakcie rekrutacji uzupełniającej niestety nie udało się zgromadzić zakładanej liczby uczestników Programu Szkolenia. Grupę docelową poszerzono o uczniów ze szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie w rzemiośle artystycznym oraz w dziedzinach o potencjale artystycznym pokrewnych rzemiosłu (pierwotnie zakładano, że grupę docelową – odbiorców będą stanowić m.in. uczniowie i słuchacze szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie w rzemiośle artystycznym).

15. REKOMENDACJA

Zaleca się rozszerzenie i wzmocnienie kanałów komunikacji i promocji do wybranych grup docelowych, a także uatrakcyjnienie formy i treści przekazu. Proponuje się wzmocnienie bezpośrednich kanałów informacji – tj. promocję w szkołach, kołach zainteresowań, urzędach pracy, domach kultury, bibliotekach, poprzez nauczycieli a także komunikację w internecie. Ważna jest w tym przypadku konieczność planowanego i skoordynowanego prowadzenia działań informacyjno-promocyjnych, ale również włączenie maksymalnej ilości podmiotów będących interesariuszami projektu – instytucji, które mogą włączyć się w działania informacyjno-promocyjne.

16. WNIOSEK

Pomimo, że nie zakładano liczego udziału mistrzów-rzemieślników w Programie Szkolenia, to udział tej grupy docelowej był istotnym elementem innowacyjnego wymiaru opracowanego produktu. W trakcie badania fokusowego uczestnicy wyrażali żal, że brakowało integracji z tą grupą zawodową, gdyż ich udział w szkoleniu nie był systematyczny, a wzbogacałby projekt o cenne doświadczenia interakcji. Jak wynikało w toku badania ewaluacyjnego, jest to grupa zawodowa, ceniąca swoje kompetencje, swój status oraz czas, którym gospodarują, dlatego trudno było im sprostać stawianym wobec nich procedurom rekrutacyjnym.

16. REKOMENDACJA

Rekomenduje się, aby na obecnym etapie weryfikacji Programu Szkolenia w trakcie działań informacyjno-promocyjnych adresowanych do mistrzów/rzemieślników położyć większy nacisk na treści szkolenia dotyczące kwestii rozwoju działalności, promocji produktów i lepszego dotarcia do klienta. Według badania przeprowadzonego przez Grupę IQS, jedynie tą tematyką mogli być zainteresowani rzemieślnicy, gdyż w pozostałych przypadkach „w zakresie własnego rzemiosła są ekspertami i nie odczuwają żadnych istotnych potrzeb (szkoleniowych)”¹². Sugeruje się również, aby w komunikatach do tej grupy docelowej posłużyć się językiem korzyści, który przeważałby koszty związane z ewentualnymi formalnymi niedogodnościami, np. poznanie nowoczesnych metod zarządzania przedsiębiorczością w aspekcie firm rzemieślniczych. Z drugiej strony proponuje się także uelastyczyć podejście do rekrutacji rzemieślników-mistrzów, którzy posiadają potwierdzone kwalifikacje i kompetencje. W przyszłości, w celu rozwoju produktu zaleca się, aby w Programie Szkolenia dla powyższej grupy docelowej zaproponować elementy związane z rozwojem personalnym i ewentualne szkolenia miękkie – np. motywowanie pracowników.

¹² „RZEMIOSŁO ARTYSTYCZNE W WARSZAWIE. Warunki funkcjonowania, oferta kształcenia, popyt na wyroby”

17. WNIOSEK

Projekty innowacyjne nie należą do najprostszych w realizacji, to niemalże osobiwe laboratoria. Jednakże specyfika projektów innowacyjnych ma to do siebie, że cechuje się elastycznością w zakresie możliwości korygowania pewnych założeń testowanego produktu. Narzędziem, które pozwala na zweryfikowanie czy opracowany produkt sprawdził się na etapie testowania jest ewaluacja. Wszystkie uwagi odbiorców jak i użytkowników projektu mogą wpłynąć na kształt produktu finalnego, dzięki czemu będzie lepiej dopasowany do ich potrzeb i możliwości organizacyjnych.

17. REKOMENDACJA

Rekomenduje się, aby Program Szkolenia, który cechuje się uniwersalnością i interdyscyplinarnością był dostosowany do potrzeb szkoleniowych jego odbiorców, szczególnie mieszanych grup docelowych, które reprezentują odrębne specjalizacje, jak i są na odrębnych etapach rozwoju zawodowego (uczniowie, rzemieślnicy, osoby chcące się przebranżowić).

Proponuje się przyjęcie alternatywnych sposobów organizacji Programu Szkolenia:

- **Organizowanie szkoleń tematycznych w mniej licznych grupach uczestników z uwzględnieniem identyfikacji potrzeb szkoleniowych**

Ze względu na dużą różnorodność branżową osób biorących udział w szkoleniu i odmienne oczekiwania oraz zainteresowania tematyczne uczestników, sugeruje się organizację szkolenia w części teoretycznej opartą na fakultatywnym wyborze bloków tematycznych, w zależności od potrzeb szkoleniowych odbiorców. Ma to także swoje zalety ze względu na większą integrację i otwarcie uczestników.

- **Wyodrębnienie wymiarów Programu Szkolenia (praktyczny i teoretyczny) i dostosowanie ich do wybranych grup docelowych**

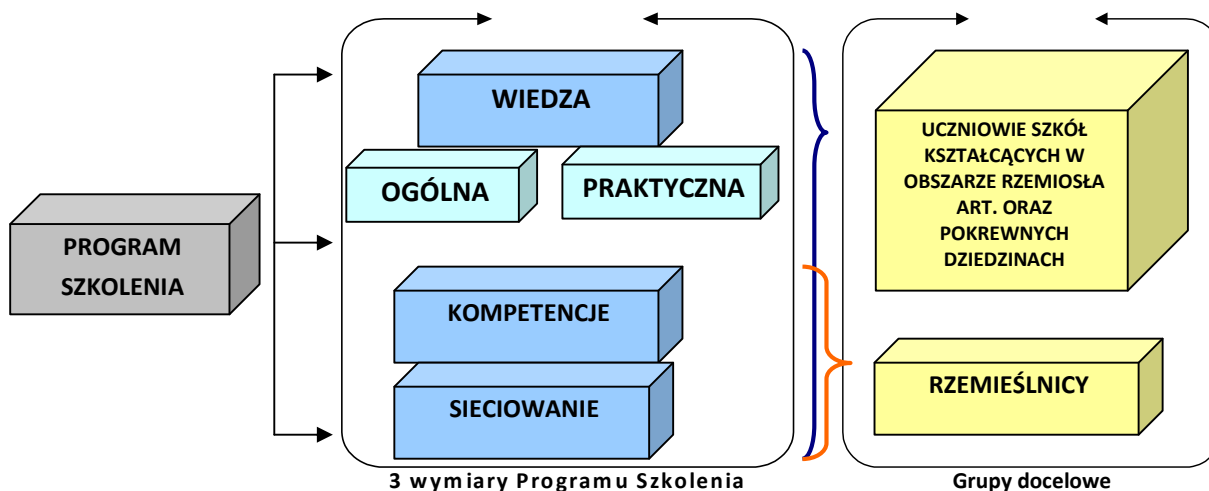
Dla wszystkich grup docelowych uczestniczących w szkoleniu ważnym aspektem udziału w projekcie było sieciowanie, czyli możliwość wymiany doświadczeń z różnymi uczestnikami szkolenia, zdobycia praktycznych informacji, a także możliwość poznania praktyków z wieloletnim stażem pracy oraz spotkania z mentorami, którzy są w stanie inspirować i poszerzać horyzonty (perspektywa uczniów). Takie kontakty mogą nie tylko zaowocować wymianą informacji, ale także możliwą współpracą w przyszłości – w ramach udziału uczniów w praktykach u rzemieślników, czy to wspólną realizacją projektów przez osoby o tych samych bądź pokrewnych specjalizacjach.

Jest to niewątpliwie istotny element wskazujący na pozostanie przy różnorodnej grupie docelowej szkolenia. Jednakże, jak już wcześniej przytaczano, sami rzemieślnicy wyrażają zainteresowanie podniesieniem swojej wiedzy i kompetencji jedynie w zakresie rozwoju własnej działalności, dotarcia do klientów czy promocji produktów. Potwierdziło się to na etapie udziału w szkoleniu, ponieważ grupa ta posiadała niską frekwencję w poszczególnych kursach.

Zaleca się zatem, aby realizacja zajęć teoretycznych i praktycznych służących podnoszeniu wiedzy i kompetencji była dedykowana grupie uczniów ze szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie w rzemiośle artystycznym oraz w dziedzinach o potencjale artystycznym pokrewnych rzemiosłu. Natomiast wymiar zdobywania kompetencji przedsiębiorczych na szkoleniu z „Przedsiębiorczości marketingu” oraz poprzez udział w wyjazdach studyjnych adresować dla obu grup docelowych, tj. rzemieślników oraz uczniów.

Poniżej przedstawiono propozycję modyfikacji przyjętego modelu produktu w projekcie.

Propozycja modyfikacji przyjętego modelu w projekcie:

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Strategii Wdrażania Projektu Innowacyjnego Testującego pt. „FABER – Rzemiosło motorem tworzenia zawodów kreatywnych”.

18. WNIOSEK

Istotnym czynnikiem, który miał wpływ na powodzenie realizacji szkolenia był harmonogram jego realizacji.

18. REKOMENDACJA

Rekomenduje się, aby w przyszłości realizować szkolenie bez zbędnego pośpiechu z odpowiednio opracowanym terminarzem spotkań, zarówno zajęć stacjonarnych, jak i wizyt studyjnych. Proponuje się zachowanie pierwotnej formy harmonogramu – weekendowe zajęcia co 2 tygodnie, zaplanowane w ciepłych miesiącach kalendarza – ze względu na wyjazdowe wizyty studyjne.

19. WNIOSEK

Jedną z propozycji realizacji Programu Szkolenia po zakończeniu projektu jest udostępnienie go w płatnej formie. Biorąc pod uwagę specyfikę grup docelowych projektu – uczniowie, którzy zazwyczaj są utrzymywani przez rodziców, a z drugiej strony rzemieślnicy, którzy w dużej mierze nie widzą potrzeby doksztalcania (z wyjątkiem szkoleń z zakresu marketingu i promocji) można wnioskować, że realizacja płatnego Programu Szkolenia stałaby pod znakiem zapytania.

19. REKOMENDACJA

W celu zachowania trwałości produktu po zakończeniu projektu, sugeruje się także nawiązanie i podtrzymanie współpracy z decydentami projektu, czyli instytucjami, które mogłyby współfinansować w przyszłości dany produkt bądź z którymi możnaby współtworzyć projekt z funduszy unijnych albo stworzyć rozwiązania systemowe w celu kontynuacji danego produktu. Przykładem takiego systemowego rozwiązania służącego poprawie jakości kształcenia zawodowego jest projekt „Modernizacja kształcenia zawodowego w Małopolsce”, który realizowany jest przy współpracy szeregu instytucji tj. Urząd Marszałkowski, przedstawiciele władz powiatowych, przedstawiciele gmin, a także szkoły niepubliczne w regionie¹³.

¹³ <http://www.malopolskie.pl/zawodowcy/>

20. WNIOSEK

Na etapie włączenia Programu w główny nurt polityki/praktyki przewidziano opracowanie „instrukcji stosowania programu szkolenia”, która będzie elementem publikacji zawierającej program szkolenia.

20. REKOMENDACJA

Rekomenduje się, aby na etapie mainstreamingu elementem opracowanej i wydanej publikacji był raczej model modernizacji oferty kształcenia zawodowego w rzemiośle artystycznym pt. „Akademia Rzemiosł Artystycznych” - komplementarny wobec szkolnictwa zawodowego i nauczania u mistrzów. Opracowany model prezentowałby strukturę Programu Szkolenia – wraz z opisem jego funkcjonalności i metod nauczania.

Załączniki

Załącznik nr 1: Scenariusz FGI z Odbiorcami Projektu

Ramowy scenariusz wywiadu (grupowego) z odbiorcami projektu

Czas trwania wywiadu: 60-90 min.

1. Wprowadzenie
2. Rozgrzewka
3. Dyskusja właściwa
4. Zakończenie

Ramowy program

WPROWADZENIE (5 min)

1. Przedstawienie się moderatora: Nazywam się... i reprezentuję ewaluatora zewnętrznego firmę SACADA Management&Research;
2. Przedstawienie celu badania: zebranie opinii na temat szkolenia „Akademia Rzemiosł Artystycznych” od osób korzystających ze szkolenia w ramach projektu „FABER – Rzemiosło motorem tworzenia zawodów kreatywnych” (Program szkolenia został pomyślany jako nowy, innowacyjny produkt oferty kształcenia zawodowego, produkt komplementarny w stosunku do treści nauczania przekazywanych w szkołach zawodowych i u mistrzów)
3. Ustalenie zasad dyskusji – przekazanie informacji o nagrywaniu wywiadu, zapewnienie o anonimowości oraz wykorzystaniu nagrania wyłącznie w celach badawczych;
4. Przedstawienie się z imienia uczestników wywiadu.

ROZGRZEWKA (5 min)

Cel: uzyskanie ogólnej informacji o zadowoleniu z udziału w projekcie.

1. Czy jesteście Państwo zadowoleni z udziału w szkoleniu? Czy warto było zainwestować czas, aby w nim uczestniczyć?

DYSKUSJA WŁAŚCIWA (40-50 min)

Pytania zasadnicze ważne dla problemu badania – korzyści, jakie odnieśli uczestnicy; zdiagnozowanie słabych i mocnych stron modelu wsparcia; uwagi dla realizatorów.

1. Czy zyskali Państwo coś poprzez udział w szkoleniu? Jeśli tak – to co to jest?
2. Co się Państwu najbardziej podobało?
3. Które elementy „Akademii Rzemiosł Artystycznych” okazały się najbardziej przydatne? Dlaczego? (Blok I: Historia sztuki i rzemiosła; Blok II: Kreacja artystyczna; Blok III: Konserwacja zabytków i ochrona dziedzictwa; Blok IV: Przedsiębiorczość z elementami marketingu)
4. Czy jest coś, co Państwo zmienilibyście w programie szkolenia „Akademia Rzemiosł Artystycznych”?
5. Czy w programie szkolenia powinny znaleźć się inne treści? Jeśli tak – to jakie inne, dodatkowe treści powinien zawierać program szkolenia „Akademia Rzemiosł Artystycznych”? Dlaczego?
6. Jak oceniają Państwo wartość teoretyczną innowacyjnego programu szkolenia?
7. Jak oceniają Państwo wartość praktyczną innowacyjnego programu szkolenia?
8. Jak się Państwu współpracowało z trenerami, wykładowcami?
9. Jak oceniacie Państwo program szkolenia pod kątem dostosowania do swoich potrzeb edukacyjnych? (trafność)
10. Jak oceniacie Państwo przydatność szkolenia pod kątem wzmacniania atrakcyjności zawodowej rzemieślników artystów? (użyteczność)
11. W jakim stopniu proponowany program szkolenia jest lepszy od istniejących rozwiązań (szkolnictwo zawodowe oraz nauki u mistrza), bardziej atrakcyjny i efektywny?
12. Których elementów zaproponowanych w programie szkolenia brakuje w systemie edukacji lub są niedostatecznie rozwinięte w obu systemach kształcenia (w tym u mistrza)?

13. Jak oceniacie propozycję wdrożenia treści innowacyjnej Akademii Rzemiosł Artystycznych w programie nauczania realizowanym przez mistrzów rzemiosła artystycznego oraz do programu nauczania w szkołach zawodowych lub szkołach i placówkach prowadzących kształcenie w rzemiosle oraz pokrewnych dziedzinach o potencjale artystycznym?
14. Jak oceniacie z kolei propozycję realizacji szkolenia „Akademia Rzemiosł Artystycznych” poza formalnym systemem kształcenia? Jak powinno być zorganizowane takie szkolenie, tzn. jak często powinny odbywać się zajęcia, jak długo powinny trwać?
15. Czy uczniowie zawodów rzemiosła artystycznego oraz mistrzowie rzemiosła artystycznego byłiby zainteresowani korzystaniem ze szkolenia „Akademia Rzemiosł Artystycznych”?
16. Do rzemieślników: Czy macie możliwość wykorzystania nabytej wiedzy i umiejętności w pracy?
17. Pytanie do uczniów: czy macie możliwość wykorzystania nabytej wiedzy i umiejętności, czy nabycie nowej wiedzy i umiejętności spowodowało, że chcieliby zajmować się zawodowo rzemiosłem artystycznym?

ZAKOŃCZENIE (5 min)

1. Czy macie Państwo coś do przekazania realizatorom?

Załącznik nr 2: Scenariusz IDI z Liderem Projektu

Data i miejsce wywiadu.....

Uczestnik wywiadu.....

1. Jakie cele i założenia przyświecały pomysłowi powstania programu szkolenia skierowanego do uczniów kształcących się w zawodach rzemiosła artystycznego oraz do samych rzemieślników artystów?
2. Czym wypracowany program szkolenia wyróżnia się wśród innych istniejących dostępnych form kształcenia rzemieślników artystów?
3. Czy organizacja procesu wypracowania wstępnej wersji produktu finalnego była wg Pani/a skuteczna?
4. Czy organizacja procesu testowania produktu była wg Pani/a skuteczna?
5. Czy możliwe jest zwiększenie skuteczności proponowanych rozwiązań w zakresie organizacji i pod jakimi warunkami?
6. W jakim stopniu zakładane działania odnośnie testowania wstępnej wersji produktu skoordynowane zostały ze sposobem ich realizacji?
7. Z jakim powodzeniem zrekrutowane zostały osoby do testowania produktu?
8. W jaki sposób dobierano kadrę do realizacji szkolenia?
9. Jakie wg Pani/a czynniki stanowiły barierę skuteczności w testowaniu produktu w poszczególnych jego etapach? (dlaczego z testowania produktu zostali wyłączeni młodociani pracownicy zatrudnieni u rzemieślników?)
10. Czy przyjęta koncepcja w Strategii dotycząca zróżnicowania odbiorców szkolenia pod względem wieku, płci, wykształcenia i doświadczenia zawodowego sprawdziła się na etapie testowania?
11. Czy przed rozpoczęciem szkolenia przeprowadzana została identyfikacja potrzeb szkoleniowych uczestników? Jeżeli tak, czy zostały uwzględnione zainteresowania tematyczne odbiorców?
12. Czy obowiązywał podział treści szkolenia na dwa bloki tematyczne: ogólny i skierowany do dwóch wybranych branż rzemiosła. Jeżeli tak, to jakie to były branże i jakie konkretnie kursy?
13. Jak wygląda realizacja zasady empowerment w ramach poszczególnych etapów prac na produktem finalnym? (etap przygotowania, testowania, zakończenia)
14. Co się sprawdziło w zaplanowanym programie szkolenia, a co należy zmodyfikować ze względu na specyfikę grupy uczestników lub inne czynniki?
15. Czy coś należałoby zmienić, udoskonalić we wstępnej wersji produktu finalnego?
16. Jaki jest wg Pani/a potencjał produktu w dłuższej perspektywie czasowej?
17. Czy i w jakim stopniu prawdopodobne jest funkcjonowanie produktu po zakończeniu projektu?
18. Kto (jakie instytucje) miałby wdrażać wypracowany produkt? Czy wcześniej zbadano jakie są realne szanse na zaimplementowanie produktu w wypracowanej bądź zmodyfikowanej formie?

19. Czy zasadne jest wg Pani/a podejmowanie dalszych działań upowszechniających i wdrażających?

Załącznik nr 3: Scenariusz IDI z Partnerem Projektu

Data i miejsce wywiadu.....

Uczestnik wywiadu.....

1. Czy uczestniczył/a Pan/i w Grupie Roboczej ds. opracowania wstępnej wersji produktu finalnego?
2. Jakie cele i założenia przyświecały pomysłowi powstania programu szkolenia skierowanego do uczniów kształcących się w zawodach rzemiosła artystycznego oraz do samych rzemieślników artystów?
3. Czym wypracowany program szkoleń wyróżnia się wśród innych istniejących dostępnych form kształcenia rzemieślników artystów?
4. W jakim stopniu proponowana innowacja jest lepsza od istniejących rozwiązań, bardziej atrakcyjna i efektywna?
5. W jakim stopniu testowany produkt odpowiada ważnym potrzebom i problemom funkcjonowania rzemiosła artystycznego na rynku?
6. Czy cele i założone metody w testowanym produkcie są adekwatne do problemów, które produkt ma rozwiązać?
7. Jak testowany produkt innowacyjny odnosi się do założeń nowo-przyjętej ustawy o szkolnictwie zawodowym? Czy ciągle pozostaje komplementarny czy może dubluje się z nowymi wytycznymi Ministerstwa Szkolnictwa?
8. Czy zatem produkt jest skuteczny? Co wpływa na jego skuteczność – czy są to metody pracy, dobór grup docelowych, organizacja procesu wsparcia czy inne czynniki?
9. Czy możliwe jest zwiększenie skuteczności proponowanych metod i pod jakimi warunkami?
10. Jakie wg Pani/a czynniki stanowiły barierę skuteczności podczas testowania wstępnej wersji produktu w poszczególnych jego etapach?
11. Czy odpowiadali Państwo za organizację procesu wsparcia, tj. za organizację procesu wypracowania wstępnej wersji produktu oraz za organizację procesu testowania produktu?
12. Czy organizacja organizację procesu wypracowania wstępnej wersji produktu finalnego była wg Pani/a skuteczna?
13. Czy organizacja procesu testowania produktu była wg Pani/a skuteczna?
14. W jakim stopniu zakładane działania odnośnie testowania produktu skoordynowane zostały ze sposobem ich realizacji?
15. Z jakim powodzeniem zrekrutowane zostały osoby do testowania produktu?
16. W jaki sposób dobierano kadrę do realizacji szkolenia?
17. Czy przyjęta koncepcja w Strategii dotycząca zróżnicowania odbiorców szkolenia pod względem wieku, płci, wykształcenia i doświadczenia zawodowego sprawdziła się na etapie testowania?
18. Czy przed rozpoczęciem szkolenia przeprowadzana została identyfikacja potrzeb szkoleniowych uczestników? Jeżeli tak, czy zostały uwzględnione zainteresowania tematyczne odbiorców?
19. Czy obowiązywał podział treści szkolenia na dwa bloki tematyczne: ogólny i skierowany do dwóch wybranych branż rzemiosła. Jeżeli tak, to jakie to były branże i jakie konkretnie kursy?
20. Jak wygląda realizacja zasady empowerment w ramach poszczególnych etapów prac nad produktem finalnym? (etap przygotowania, testowania, zakończenia)
21. Co się sprawdziło w zaplanowanym programie szkolenia, a co należy zmodyfikować ze względu na specyfikę grupy uczestników lub inne czynniki?
22. Czy coś należałoby zmienić, udoskonalić we wstępnej wersji produktu finalnego?
23. Czy udało się Państwu uzyskać patronat Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego nad szkoleniem i poświadczanie certyfikatu?
24. Czy i w jakim stopniu prawdopodobne jest funkcjonowanie produktu po zakończeniu projektu?
25. Jaki jest wg Pani/a potencjał produktu w dłuższej perspektywie czasowej?
26. Kto (jakie instytucje) miałby wdrażać wypracowany produkt? Czy wcześniej zbadano jakie są realne szanse na zaimplementowanie produktu w wypracowanej bądź zmodyfikowanej formie?
27. Czy zasadne jest wg Pani/a podejmowanie dalszych działań upowszechniających i wdrażających?

Załącznik nr 4: Scenariusz IDI z Użytkownikiem Projektu

Data i miejsce wywiadu.....

Uczestnik wywiadu.....

1. Czy uczestniczył/a Pan/i w Grupie Roboczej ds. opracowania wstępnej wersji produktu finalnego?
2. Jakie cele i założenia przyświecały pomysłowi powstania programu szkolenia skierowanego do uczniów kształcących się w zawodach rzemiosła artystycznego oraz do samych rzemieślników artystów?
3. Na jakiej podstawie został zbudowany program szkolenia?
4. Czym wypracowany program szkolenia wyróżnia się wśród innych istniejących dostępnych form kształcenia rzemieślników artystów?
5. W jakim stopniu proponowana innowacja jest lepsza od istniejących rozwiązań, bardziej atrakcyjna i efektywna?
6. W jakim stopniu wstępna wersja produktu finalnego odpowiada ważnym potrzebom i problemom funkcjonowania rzemiosła artystycznego na rynku?
7. Czy cele i założone metody w testowanym produkcie są adekwatne do problemów, które produkt ma rozwiązać?
8. Jak testowany produkt innowacyjny odnosi się do założeń nowo-przyjętej ustawy o szkolnictwie zawodowym? Czy ciągle pozostaje komplementarny czy może dubluje się z nowymi wytycznymi Ministerstwa Szkolnictwa?
9. Czy zatem produkt jest skuteczny? Co wpływa na jego skuteczność – czy są to metody pracy, dobór grup docelowych, organizacja procesu wsparcia czy inne czynniki?
10. Czy możliwe jest zwiększenie skuteczności proponowanych metod i pod jakimi warunkami?
11. Jakie wg Pani/a czynniki stanowiły barierę skuteczności podczas testowania produktu?
12. Czy coś należałoby zmienić, udoskonalić we wstępnej wersji produktu finalnego?
13. Czy i w jakim stopniu prawdopodobne jest funkcjonowanie produktu po zakończeniu projektu?
14. Jaki jest wg Pani/a potencjał produktu w dłuższej perspektywie czasowej?
15. Kto (jakie instytucje) miałby wdrażać wypracowany produkt? Czy wcześniej zbadano jakie są realne szanse na zaimplementowanie produktu w wypracowanej bądź zmodyfikowanej formie?
16. Czy zasadne jest wg Pani/a podejmowanie dalszych działań upowszechniających i wdrażających